

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Bc. Tereza Pítrová

Analýza vybraných edukačních programů Muzea Komenského
v Přerově a jejich inovace

Olomouc 2020

vedoucí práce: Mgr. Monika Dokoupilová

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených zdrojů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Tereza Pítrová

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí mé diplomové práce, Mgr. Monice Dokoupilové, za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Janě Trtíkové z Muzea Komenského v Přerově za ochotu a vstřícnost během konzultací o nové podobě edukačních programů. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svému snoubenci za jeho podporu a trpělivost.

Anotace

Diplomová práce s názvem „Analýza vybraných edukačních programů Muzea Komenského v Přerově a jejich inovace“ se zabývá dvěma edukačními programy v tomto muzeu, které mají dlouhodobě nízkou návštěvnost. Jedná se o program, který se váže k expozici Národopisu Hané a Záhoří a program, který se týká historie přerovského zámku. Autorka nejprve nastínila vývoj muzejní pedagogiky jako vědy, vznik a vývoj Muzea Komenského v Přerově a shrnula dosavadní zkušenost muzea s edukačními programy. V druhé části práce si autorka klade za cíl provést konceptovou analýzu obou programů a následnou alteraci, které vyústí ve vznik inovovaných edukačních programů a jejich bodových scénářů.

Klíčová slova: muzejní pedagogika, Muzeum Komenského v Přerově, edukační programy, Haná, dějiny přerovského zámku

Annotation

The diploma thesis, Analysis of selected educational programs in the Komenský Museum in Přerov and their innovations, follows up two educational museum programmes with very low attendance. The first program is about Ethnography of Haná and Záhoří, the second program deals with history of Přerov's castle. Firstly, author of the thesis describes evolution of museum pedagogy as a scientific discipline, then she pursues the origin and development of Museum of Komenský, and summarizes existing experiences of museum's employees with educational programs. The second part of the thesis is devoted to conceptual analysis of both programs, author accomplishes alteration which results in innovated educational programs with point scenarios.

Keywords: museum education, Komenský Museum in Přerov, educational programs, Haná, history of Přerov's castle

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. Východiska muzejní pedagogiky – muzeum, výchova a vzdělávání.....	9
1. 1 Definice vybraných muzeologických pojmů.....	9
1. 2. Formování muzejní pedagogiky v České republice.....	10
1. 3 Muzeum a vzdělávání dětí a mládeže	12
2. Kdo je to muzejní pedagog?	14
3. Obsah muzejní pedagogiky.....	17
3. 1 Cíle muzejní edukace	19
3. 2 Výukové metody.....	19
4. Muzeum Komenského v Přerově.....	20
4.1 Vznik a vývoj Muzea Komenského a Městského muzea v Přerově.....	21
5. Edukační programy v Muzeu Komenského v Přerově.....	27
ANALÝZA A INOVACE EDUKAČNÍHO PROGRAMU <i>LIDOVÉ ZVYKY NA HANÉ</i>	33
6. Konceptová analýza edukačního programu „Lidové zvyky na Hané“ v Muzeu Komenského v Přerově.....	33
6. 1 Anotace edukačního programu.....	33
6. 2 Průběh edukačního programu.....	34
7. Analýza edukačního programu	36
2. 1 Rozbor obsahu s výhledem k alteraci.....	36
8. Alterace.....	38
9. Návrh inovovaného edukačního programu.....	39
9. 1 Verze programu pro děti z MŠ a žáky 1. a 2. třídy na ZŠ.....	40
9. 1. 1 Bodový scénář.....	42
9. 2 Verze programu pro žáky 3. – 5. třídy na ZŠ	47
9. 2. 1 Bodový scénář.....	49

ANALÝZA A INOVACE EDUKAČNÍHO PROGRAMU <i>TAJEMSTVÍ PŘEROVSKÉHO ZÁMKU</i>	54
10. Konceptová analýza edukačního programu „Tajemství přerovského zámku“ v Muzeu Komenského v Přerově	54
10. 1 Anotace edukačního programu	54
10. 2 Průběh edukačního programu	54
11. Analýza edukačního programu.....	56
11. 1 Rozbor obsahu s výhledem k alteraci.....	56
12. Alterace	58
13. Návrh inovovaného edukačního programu	59
13. 1 Bodový scénář.....	61
ZÁVĚR.....	71
Seznam použitých zdrojů.....	73
Seznam příloh	77
Přílohy	78

ÚVOD

Muzea mě fascinují už od základní školy, kde jsem docházela do muzejního kroužku a prováděla návštěvníky „Malým školním muzeem lovců mamutů“. Během studia na gymnáziu jsem si uvědomila, jak moc jsem si oblíbila vyučovací předmět dějepis, a že historii bych se chtěla věnovat hlouběji. Volba mého vysokoškolského oboru padla na bakalářské studium historie-muzeologie. Už během studia jsem si ale uvědomovala, že bych se tomuto oboru ráda věnovala jinak, především bych chtěla v ostatních žácích a studentech probudit zájem o historii. Při výběru navazujícího magisterského oboru jsem tedy hledala něco, co by mi umožnilo se historii a muzeologii věnovat hlavně pedagogickou cestou. Ideální kombinaci jsem našla v podobě dvouoborového studia Muzejní a galerijní pedagogiky a Učitelství dějepisu na Univerzitě Palackého.

Z oboru muzejní a galerijní pedagogiky jsem se rozhodla napsat svou diplomovou práci. Hlavním cílem této práce je provést analýzu a následnou inovaci dvou vybraných edukačních programů Muzea Komenského v Přerově (dále MK). Dva vybrané programy jsem zvolila po konzultaci s muzejní pedagožkou MK – Mgr. Janou Trtíkovou, které se už delší dobu nelíbila nízká návštěvnost především dvou programů. Jedná se o edukační program ke stálé expozici *Národopis Hané a Záhoří* a edukační program o historii přerovského zámku.

Možnost zpracovat svou diplomovou práci pro MK mě velice nadchla, jelikož bydlím v Přerově, muzeum velice ráda navštěvuji a snažím se, aby mi neunikla žádná nová výstava.

Ve své práci jsem se nejprve zaměřila na samotnou vědeckou disciplínu muzejní pedagogiku. Definovala jsem některé důležité muzeologické pojmy, nastínila vývoj muzejní pedagogiky v České republice a také jsem se věnovala popisu toho, kdo je to vlastně muzejní pedagog a jaký má tato disciplína obsah. Dále jsem se věnovala MK – jeho současnosti i historii. Následující kapitola se zaměřuje na desetiletou historii muzejní edukace v MK, kde jsem kladla důraz na nastínění proměnlivé návštěvnosti obou vybraných edukačních programů, které byly vybrány k analýze a k inovaci.

Poté je diplomová práce rozdělena na dvě části se stejnou strukturou. Nejprve jsem zvolila edukační program z národopisné expozice a provedla jeho konceptovou analýzu, která ústí v alteraci. Tato analýza vychází z práce „Vzdělávací obsah v muzejní

edukaci“¹ od Petry Šobánkové. Z provedené alterace pak vznikly dva nové scénáře, jelikož jsem inovované edukační programy navrhla pro dvě různé věkové skupiny. Dále jsem provedla konceptovou analýzu k edukačnímu programu, který se věnuje historii přerovského zámku, jeho alteraci a následně návrh nového programu včetně bodového scénáře.

Při tvorbě inovovaných programů jsem vycházela především ze svých poznatků získaných během studia muzejní a galerijní pedagogiky a učitelství dějepisu, kdy mi velmi pomohly obě mé pedagogické praxe – praxe na 2. stupni na základní škole a také praxe v Muzeu Kroměřížska. Vycházela jsem také ze svých vlastních zkušeností s vedením edukačních programů v Pevnosti poznání v Olomouci a ve Vlastivědném muzeu v Olomouci.

¹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra a kol. *Vzdělávací obsah v muzejní edukaci*. Olomouc, 2015.

1. Východiska muzejní pedagogiky – muzeum, výchova a vzdělávání

1.1 Definice vybraných muzeologických pojmů

Co je to vlastně muzeum? Pro začátek této kapitoly se neobejdeme bez definice tohoto pojmu. Vybrala jsem zde dvě definice, první byla vytvořena Mezinárodní radou muzeí – ICOM (International Council of Museums). Zní následovně: *muzeum je nevýdělečná, stálá instituce sloužící společnosti a jejímu rozvoji a přístupná veřejnosti, která získává, uchovává, zkoumá, zprostředkovává a vystavuje hmotné doklady o vývoji člověka a prostředí, ve kterém žije za účelem studia, výchovy a potěšení.*

Další definice je stanovena zákonem o muzeích a galeriích č. 54/1959 Sb., podle kterého jsou *muzea a galerie ústavy, které na základě průzkumu, popř. vědeckého výzkumu plánovitě shromažďují, odborně spravují a vědeckými metodami zpracovávají sbírky hmotného dokladového materiálu o vývoji přírody a společnosti, o uměleckém tvoření nebo jiném druhu lidské činnosti a využívají těchto sbírek ke kulturní a osvětové činnosti.*² Tyto definice vznikly na začátku druhé poloviny minulého století a myslím si, že je třeba zamyslet se nad tím, zda jsou stále aktuální. Jako příklad instituce, která do této definice nezapadá, ale i přesto se jedná o jeden z druhů muzeí, bych vybrala science-centrum. Ta sice nemají své sbírky, ale ačkoliv vystavované předměty nejsou muzeáliemi, dovolují návštěvníkům mnohem větší interaktivní využití těchto předmětů, které může vést k silnějšímu prožitku a trvalejšímu zapamatování. V současné době probíhá celosvětová diskuse se snahou pozměnit definici muzea pro potřeby ICOM, které za tímto účelem dokonce zřídilo i stálou komisi.³ Dalším podstatným pojmem je jistě pojem muzeologie, který je možné definovat jako teorii a metodologii muzejní práce. Důležité je, že samotné muzeum není předmětem jejího studia. Muzeologie nemá své vlastní metody práce, proto musí využívat metody muzeologických disciplín, kam patří teorie a metody disciplín pěstovaných v muzeích: historie, teorie komunikace, sociologie.... Z těchto teoretických disciplín je pak tvořena obecná muzeologie.⁴ Oproti tomu muzeografie označuje všechny aplikované disciplíny spadající do muzeologie (např. muzejní konzervaci a restaurování, muzejní marketing a management, muzejní

² STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav. *Úvod do muzeologie*. Brno, 2000, s. 62, 119

³ DOLÁK, Jan. *Teoretická podstata muzeologie*. Brno, 2019, s. 151

⁴ DOLÁK, Jan. C. d., s. 19

prezentaci). Muzejnictví v sobě v nejobecnější rovině zahrnuje všechny věci, zařízení, činnosti a postupy, jež se dotýkají instituce muzea.

S tím také souvisí užívání adjektiv odvozených od těchto výrazů. Jako muzejní lze označit vše, co má souvislost s muzeem, jako muzeologický pak označujeme vše, co má souvislost s vědou a jako muzeální pouze to, co má souvislost s muzealitou, resp. se vztahuje k kvalitě muzeality. Výraz muzeografický označuje muzejní techniky a postupy, avšak v praxi se příliš nepoužívá.⁵

Sbírkové předměty muzea tvoří sbírku. Co se skrývá pod tímto širokým pojmem? Jedná se o různé sbírkové předměty a tento název je možné nahradit jiným pojmem a tím je pojem muzeálie. Muzeálie je potom nositelem muzeality a míra muzeality – hodnoty – konkrétní muzeálie může časem růst, slábnout či dokonce zmizet.⁶ Pod výrazem muzealita je chápán specifický vztah člověka k realitě, v níž v souladu se společností poznává, hodnotí, a vybírá ty části obklopujícího přírodního a jím ztvárňovaného či přetvořeného světa, které jsou schopné sloužit jako důkazy této společnosti, a které si proto zaslouhují, aby se jako nositelé tohoto vztahu uchovávaly, třídily, zkoumaly, zprostředkovávaly a odevzdávaly dále.

Dále by měl být přiblížen pojem muzealizace. Jedná se o vědecký proces, kterým je zdůvodňována muzealita. Muzealizace je zhodnocování muzejního sbírkového předmětu nebo muzeální osvojování skutečnosti.⁷

1. 2. Formování muzejní pedagogiky v České republice

O muzejní pedagogice jako vědeckém oboru se v České republice intenzivně hovoří až od 21. století, její celosvětové kořeny ale můžeme spatřit už o mnoho dekad dříve. Roku 1946 byla založena Mezinárodní rada muzeí, jejímž cílem je propojovat muzea po celém světě a metodicky pomáhat jejich rozvoji. Od roku 1964 byl na zasedání ICOM vznesen požadavek na vytvoření periodika specializujícího se na muzejní edukaci.⁸

Významem a možnostmi vzdělávací role muzea se od 60. let minulého století zabýval český muzeolog Josef Beneš, který vycházel z ujasnění pozice muzeí v soustavě mimoškolních výchovy. V edukačních aktivitách muzea zdůrazňoval jeho vzdělávací

⁵ WAIDECHER, Friederich. *Príručka všeobecnej muzeológie*, Bratislava, 1999, s. 30-31, 41

⁶ Dolák, Jan. C. d., s. 102

⁷ WAIDACHER, Friederich. C. d., s. 41

⁸ KULHAVÁ, Zdeňka. *Muzejní pedagog jako klíčový nástroj v komunikaci s veřejností*. In: *Muzea a veřejnost. Aktuální otázky. Muzejní edukace, bezbariérová přístupnost*. Praha, 2016, s. 29-41

možnosti a podíl na výchovném působení. Zvýšení návštěvnosti muzeí, zejména u dětí a mládeže se mělo dosáhnout pomocí přitažlivých kulturních programů.⁹ Do přelomu tisíciletí je často zmiňovaná úloha muzeí v oblasti vzdělávání plněna pouze prostřednictvím standartních průvodcovských služeb, komentovaných prohlídek s kurátory a frontálních přednášek.¹⁰ Pojem muzejní pedagogika se v české odborné literatuře objevil na přelomu 80. a 90. v jazykovém tvaru „muzeopedagogika“ a současně jako galerijní pedagogika v užším zaměření na umělecká muzea a galerie. I přesto se nejčastěji k obsahovému vyměření muzejní pedagogiky v bývalém Československu používaly pojmy jako osvětová práce, kulturně-výchovná činnost, výchova v muzeu či oblast muzejní komunikace.

Do konce 80. let se české muzejnictví vyvíjelo v určité izolaci od muzejnictví evropského (s výjimkou 2. poloviny 60. let, kdy se české muzejnictví začalo prosazovat mezinárodně, např. v organizaci při UNESCO-ICOM) a používalo se ho ve službách dobových filozofických názorů. Vývoj českého muzejnictví po roce 1991 lze charakterizovat především jako období adaptace muzejnictví na politické a ekonomické změny v ČR.¹¹

Koncepce rozvoje muzejnictví z roku 2003 věnovala edukační funkci muzeí pozornost ve dvou z deseti strategických cílů v těchto oblastech a to ve: zvýšení kvality a dostupnosti o sbírkách muzeí pro odbornou i laickou veřejnost, a v podpoře využívání sbírek pro vzdělávání a výchovu dětí a mládeže a celoživotní vzdělávání občanů.¹²

Za důležitý mezník pro rozvoj muzejní pedagogiky v českém prostředí můžeme považovat rok 2004, kdy vzniklo s podporou Ministerstva kultury při Dětském muzeu Moravského zemského muzea v Brně metodické *Centrum pro rozvoj muzejní pedagogiky a práce muzeí se zdravotně postiženou mládeží*. Centrum si kladlo za cíle motivovat ostatní muzejní zařízení k výchově dětského návštěvníka, účinnější využívání sbírkových fondů muzeí pro edukační činnost a orientaci na dosud opomíjené skupiny návštěvníků se specifickými potřebami.¹³

Jeden z bodů dokumentu *Státní kulturní politika na léta 2015-2020* si klade za cíl posílit rozvoj kulturních dovedností a znalostí o kultuře a kulturním dědictví ve školách

⁹ JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika. Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno 2010, s. 50-55

¹⁰ KULHAVÁ, Zdeňka. C. d., s. 29-41.

¹¹ JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. C. d., s. 11

¹² JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. C. d., s. 60-67

¹³ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. Olomouc, 2012, s. 145-147

a mimoškolních zařízeních, a nepřímo poukazuje na nutnost spolupráce kulturních institucí se školami. Důležitost muzeí a galerií pro vzdělávání je zmíněna i v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, konkrétně v tematickém okruhu Lidé a čas, který je součástí vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Ten usiluje o to, aby vyvolal u žáků zájem o minulost, kulturní bohatství regionu a celé země, a důraz je zde kladen i na aktivní práci žáků s informačními zdroji. Pro žáky 1. stupně je explicitně zmíněna důležitost navštěvování regionálních i specializovaných muzeí. Jeden z očekávaných výstupů v této oblasti pro 2. stupeň pak říká, že žák využívá archivů, knihoven a sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti.¹⁴ Jistě je tedy možné tvrdit, že muzejní pedagogika má momentálně pro svůj rozvoj v České republice nejlepší možné předpoklady.

1.3 Muzeum a vzdělávání dětí a mládeže

Muzejní instituce je dnes třeba řadit k významným edukačním médiím, neboť se návštěvníci mohou v muzeu buďto sami spontánně učit (během prohlížení expozic a výstav, účastí na přednáškách...) nebo se mohou účastnit vedeného edukačního programu.¹⁵ Muzeum má velký potenciál zasahovat do všech tří podob celoživotního učení, resp. vzdělávání – formálního (probíhá v klasických vzdělávacích institucích, se kterými muzea velice často spolupracují), neformálního (organizované mimoškolní aktivity pro děti, mládež a dospělé) a informálního (běžné životní situace, ve kterých probíhá učení přirozeně a samovolně). Tyto formy by se měly dohromady podílet na permanentním procesu celoživotního vzdělávání, které je součástí života každého člověka. Muzeum má velký potenciál podpořit tento proces u svých návštěvníků skrze muzeálie, jež shromažďuje.¹⁶ Vzdělávací a výchovná činnost muzea se musí chápat jako jeden z hlavních cílů v práci muzea. Bez jeho naplnění by se muzeum mohlo zaměřit na potřebné zvyšování počtu svých návštěvníků, ale klíčová funkce muzea by zůstala nenaplněna.¹⁷

Tradiční spolupráce muzeí se školami vyžaduje úzký vztah muzejní pedagogiky k didaktice, a především k oborovým didaktikám. Posilování volnočasových aktivit v muzeích propojuje muzejní pedagogiku s pedagogikou a didaktikou volného času, dále

¹⁴ HORSKÁ, Petra. *Výukové cíle muzejní edukace. Prostředek rozvoje funkční spolupráce školy a muzea.* Praha, 2019, s. 11-12; 60-67

¹⁵ ŠOBÁŇOVÁ, Petra a kol. *Vzdělávací obsah v muzejní edukaci.* Olomouc, 2015, s. 9

¹⁶ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace.* Olomouc, 2012, s. 19-30

¹⁷ JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. C. d., s. 75-80

má vazby i na speciální pedagogiku, pedagogiku zážitku a sociální pedagogiku. Nezbytné jsou také souvislosti s psychologii – konkrétně např. psychologický pohled na osobnost návštěvníka, motivaci jeho chování nebo procesy učení žáků.¹⁸

Edukační aktivity muzea se mohou zaměřovat na celou škálu návštěvníků, organizovaných i neorganizovaných, laiků i odborníků, školních skupin různých typů, skupin turistů, rodin... Aktivity je třeba směřovat také ke skupinám se specifickými potřebami: k seniorům, dětem cizinců a menšin, k osobám s hendikepem apod.¹⁹ Muzejní edukace pak probíhá tam, kde jsou sbírky vystaveny, vnějším a určujícím prostorem je pro ni muzeum. Může se tak jednat o expozici, o speciálně upravenou místnost – přednáškový sál, ateliér, laboratoř nebo dětské studio. Prostor muzea je také možné opustit a muzejní edukace může probíhat venku – u kulturní památky „in situ“.²⁰

Důležité je se také zastavit u různých druhů sbírkových předmětů, kdy každý z nich hraje pro muzejní pedagogiku různě významnou roli. Základem jsou exponáty – muzeálie, které nesou určitou hodnotu, svědectví z naší minulosti. Dále existují i exponáty nemuzeální hodnoty, což mohou být substituty (kopie, odlitky, rekonstrukce, modely, projekce...), didaktické exponáty (audiovizuální pomůcky, hlavolamy, interaktivní stanoviště, animace, kvízy, hands-on exponáty, didaktické hračky...) a zábavní exponáty (odpočinkové zóny, stoly s hračkami...)²¹ Návštěvníci tedy jistě ocení jak muzeálie, tak různé kopie, na které si mohou sáhnout. Pro děti a mládež jsou důležitými předměty didaktické exponáty, kterou jim mohou pomoci pochopit vystavované muzeálie.

Muzea se dnes výrazně snaží zatraktivnit své výstavy a expozice pro návštěvníky, což je spojováno i s požadavkem na možnost dotýkání se exponátu, jenž vede k účinnějšímu poznávání, než jakým je pouhé prohlížení. Tyto hands-on výstavy jsou obvyklé zejména v dětských muzeích. Bohužel však tento aspekt není většinou příliš kompatibilní s režimem ochrany a udržování sbírek, které je obvykle třeba chránit vitrinou nebo alespoň vyhrazeným prostorem, a proto se v muzeích často objevují duplikáty. Je také třeba mít na paměti, že nápis „nedotýkat se“ nemusí být vždy brán jako omezení interaktivního přístupu v muzejní prezentaci, ale především je příležitostí pro

¹⁸ Tamtéž., s. 86-90

¹⁹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. JOHNOVÁ ČAPKOVÁ, Michaela. *Plánování edukačních aktivit v muzeu. Od strategického plánu k přípravě edukačního programu*. Olomouc, 2015, s. 26

²⁰ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc, 2012, s. 74

²¹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Expozice jako místo pro vzdělávání. Metodika k tvorbě expozic zohledňující vzdělávací potřeby návštěvníků*. Brno, 2017, s. 10-12

pochopení mechanismů zachování věcí a péče o ně. Pomáhá návštěvníkům vytvářet si systém kulturních hodnot a učí i způsobu chování, které je adekvátní prostředí kulturní instituce.²² Zároveň platí, že setkání s muzeáliemi jako s přímými svědky naší minulosti by mělo rozvíjet zodpovědnost návštěvníka za jeho chování vůči druhým lidem, ke kulturním a přírodním hodnotám a vést ho k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti. Díky svým autentickým sbírkovým předmětům mají muzea potenciál pomoci návštěvníkovi skrze tyto předměty pochopit zákonitosti vývoje lidské kultury.²³

Formy muzejní edukace jsou velice rozmanité a mohou být následující: prohlídka expozice s průvodcem, komentovaná prohlídka, komentovaná prohlídka doplněná praktickou etudou, prohlídka s textovou pomůckou, přednáška, beseda, kurzy, ateliéry, workshopy, animace, a poslední dobou velice oblíbené zvláštní edukační programy (muzejní noc, Den otevřených dveří, speciální akce, dětské narozeniny v muzeu).²⁴

Bohužel stále platí, že jednou ze základních překážek pro rozvoj vzdělávání v muzeu je to, že znalost obecných kulturně-historických souvislostí je odbornými pracovníky muzeí považována za samozřejmost a nebere se na ni ohled v koncepci expozice a výstavy. Kurátoři si zpravidla neuvědomují, že při své práci vylučují ty skupiny obyvatelstva, jimž chybí dostatečný vzdělanostní základ pro to, aby se mohly orientovat ve složitých kontextech expozic.²⁵ S tímto také souvisí postupné naplňování konceptu přátelského muzea – jedná se o muzeum, které je tu především pro návštěvníky, je k nim vlídné a přátelské, směřem k návštěvníkům aktivní a komunikativní, jakož i otevřené, blízké životu návštěvníků, všímá si aktuálních společenských problémů, a hlavně je přístupné nejen odborníkům, ale i laikům.²⁶

2. Kdo je to muzejní pedagog?

Muzejní pedagog je především pedagogicky uvažující a jednající osoba, která se věnuje studiu obsahu souvisejícího s muzejními sbírkami, didaktické transformaci tohoto obsahu a vlastní pedagogické činnosti s návštěvníky, jejímu hodnocení a reflexi.²⁷

²² JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. C. d., s. 218-220

²³ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc, 2012, s. 68

²⁴ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. JOHNNOVÁ ČAPKOVÁ, Michaela. C. d., s. 80

²⁵ BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). *Brána muzea otevřená*. Praha, 2003, s. 26-39

²⁶ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*, Olomouc, 2012, s. 250-252

²⁷ ŠOBÁŇOVÁ, Petra a kol. C. d., s. 22-25

Muzejní pedagog nemůže být odborníkem pouze na oblast, které s v muzeu věnuje, musí být zároveň i odborníkem – pedagogem, který disponuje znalostmi a dovednostmi, které mu pomohou při analýze učiva a při hledání optimálních způsobů jak o něm s návštěvníky komunikovat.²⁸

Činnost, kterou muzejní pedagog společně s návštěvníky vykonává, je naplněna určitým obsahem a směřuje k obecnému a specifickému cíli. Muzejní pedagog musí předem didakticky transformovat vědění z určité oblasti, které chce návštěvníkům předat, poté volí výukové metody, organizační formy a didaktické prostředky, při jejichž výběru uplatňuje své didaktické znalosti a dovednosti. Celý tento proces se nazývá didaktická transformace učiva. Muzejní pedagog musí tedy nejprve provést kritickou analýzu a interpretaci učiva, vybrat nejvhodnější reprezentaci obsahu učiva, poté zvolit vhodný exponát (nebo exponáty) jako příklad reprezentace určitého jevu a vybrat edukační formy a metody, při nichž zohledňuje specifika žáků a typů skupin, specifické vzdělávací potřeby, předchozí znalosti žáků, jejich pohlaví, věk či motivace.²⁹ Muzejní pedagog musí myslet na určité zásady při plánování edukačního programu. Program by měl být např. naplánovaný tak, aby bylo možné dosáhnout stanovených cílů a jeho účastníkům by měl být smysl činností jasný, měl by mít logickou strukturu a obsahovat různé typy činností a metod, účastníci by měli být aktivní.³⁰ Oproti klasické podobě úzce zaměřeného odborného nebo průvodcovského výkladu přináší populárně-vědecký přístup muzejních pedagogů ke zprostředkování minulosti celou řadu příležitostí pro návštěvníky být v průběhu celé edukace aktivní a moci kreativně přistupovat k řešení zadaných badatelských úloh.³¹

Ještě donedávna neexistoval v českém prostředí ustálený pojem pro profesi muzejního pedagoga, uváděly se názvy jako: pedagog volného času, muzejní edukátor, edukační pracovník muzea, lektor, animátor, kurátor pro edukační činnost, kulturně-výchovný pracovník, osvětový pracovník, průvodce a jistě by se našlo mnoho dalších.³² Od 1. ledna 2018 došlo ke změně v katalogu prací a všechny tyto profese jsou tak shrnuty pod povolání „edukátor v kultuře“. Tato profese spadá pod celkem pět platových tříd (8.-12.). Náplní práce edukátora v kultuře v 8. platové třídě je podávání výkladu, poskytování

²⁸ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. JOHNOVÁ ČAPKOVÁ, Michaela. C. d., s. 68

²⁹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra a kol. C. d., s. 22-25

³⁰ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. JOHNOVÁ ČAPKOVÁ, Michaela. C. d., 2015, s. 71

³¹ TOMEŠKOVÁ, Kateřina. *Muzejní pedagogové – naivní snílci nebo připravené pragmatici?* In: *Muzea a veřejnost. Aktuální otázky. Muzejní edukace, bezbariérová přístupnost*. Praha, 2016, s. 19-28

³² JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. C. d., s. 144-145

informačních a demonstrátorských služeb v kulturních institucích. V 9. platové třídě se edukátor v kultuře zabývá realizací a lektorováním připravených vzdělávacích programů. V 10. platové třídě se již jedná navíc o tvorbu vzdělávacích programů, a o poskytování metodické a konzultační pomoci pedagogům a subjektům ve vzdělávání nebo volnočasových aktivitách. V 11. platové třídě edukátor zpracovává samostatnou koncepci vzdělávací činnosti instituce, tvorbou krajské koncepce edukace v oblasti hmotného a nehmotného kulturního dědictví. K tvorbě, organizaci a realizaci vzdělávacích programů přibývají skupiny se speciálními vzdělávacími potřebami a také vedení odborných praxí pro studenty středních škol. V nejvyšší platové třídě tvoří edukátor celostátní koncepci edukace v oblasti hmotného a nehmotného kulturního dědictví, organizuje a realizuje meziinstitucionální vzdělávací projekty v této oblasti, a vede stáže a odborné praxe pro studenty vysokých škol.³³

Specifickou otázkou v každém muzeu je také kromě pojmenování profese muzejního pedagoga také jeho pozice v týmu, který má na starost tvorbu koncepce edukačních programů. Protože vytváří různé doprovodné programy, měl by se podílet i na přípravě nových výstav a expozic. Muzejní pedagogové jsou v jednotlivých muzeích různě zapojeni do činnosti muzea. V některých pracují samostatná lektorská oddělení, nebo jsou muzejní pedagogové součástí prezentačních oddělení, ve sbírkových oddělení, některá muzea pozici muzejního pedagoga vůbec nemají a programy pro veřejnost zajišťují pracovníci sbírkových oddělení či externisté. Muzejní pedagogové jsou však pro každé muzeum velice důležití, patří k profesím, která jsou v bezprostředním kontaktu s návštěvníky a spoluvytvářejí tak vizitku instituce.³⁴ Muzejní pedagog s ostatními pracovníky muzea zajišťuje vhodné podmínky, za nichž lze vnímat muzeálie, umožňuje reagování návštěvníků na ně, vede je k hodnocení a subjektivní interpretaci, a k zvnitřňování hodnot, které nesou. Návštěvníci by měli tušit, v čem spočívá kulturní jedinečnost těchto předmětů. Porozumění muzejní povaze předmětu musí být při edukačních snahách určitým cílem.³⁵

Je důležité, aby měl muzejní pedagog u vytváření edukačních programů na paměti jistá specifika určitých věkových skupin. Žáci mladšího věku (1. stupeň ZŠ) přicházejí

³³ *Změna v katalogu prací: edukátor v kultuře* [online]. Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2018. [Cit. 12. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.mcmp.cz/o-nas/archiv-aktualit/zmena-v-katalogu-praci-edukator-v-kulture/>

³⁴ STRANDOVÁ, Zuzana. DITTERTOVÁ, Eva. *Týmová práce a profesionální muzejní etika*. In: TOMEŠKOVÁ, Kateřina (Ed.). *Jak pracuje tým. Prezentační a edukační aktivity muzeí jako důvod spolupráce napříč muzejními profesemi*. Brno, 2016, s. 15-19

³⁵ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc, 2012, s. 45-48

do muzea s vlastními zkušenostmi a koncepty světa, které jsou formovány a limitovány skrze jejich dosavadní zkušenost. S některými slovy a odbornými výrazy žáci nemají zkušenosti a mohou pro ně být matoucí. Často tak opakují slova bez porozumění jejich významu. Učení se přesouvá od konkrétního k abstraktnímu pomaleji, než si muzejní pedagogové myslí. Žáci mají potíže zabývat se minulostí, protože jejich celkové chápání jednotlivých časových období je nekompletní.

U žáků 2. stupně ZŠ a studentů středních škol je třeba myslet na to, že sami sebe vnímají jako individuality, a i přes nedostatek zvědavosti mají schopnost být vynalézaví, přemýšliví a projektovat sebe samé do životů ostatních. Potřebují příležitosti pro sebevyjádření a tvůrčí učení, a příležitosti k učení, které podpoří jejich sebeúctu a nezávislost. Potřebují cítit, že jejich myšlenky budou v muzejním prostředí akceptovány a chápány.³⁶

Velice se mi líbí následující shrnutí souboru vlastností, které by měl mít správný muzejní pedagog (ale vlastně i jakýkoliv jiný pedagogický pracovník). Měl by mít rád děti – těšit se na ně, chtít je vzdělávat a otevřít jim nové obzory. Také by se měl orientovat ve výtvarném umění, historii, literatuře a znát společenský kontext. Správný muzejní pedagog musí být komunikativní, musí umět mluvit s dětmi přiměřeně jejich věku, pochopitelnou formou, spisovným jazykem, přátelsky, neučitelsky, zajímavě, musí umět vyprávět, pracovat s hlasem a mimikou a dokázat děti strhnout děti nasazením.³⁷

3. Obsah muzejní pedagogiky

Muzejní pedagogika je interdisciplinární obor, jenž vychází zejména z muzeologie a pedagogiky a současného respektování filozofických, psychologických, sociologických, komunikačních a dalších aspektů muzejní práce. Také má těsné vazby s celou řadou především kulturních, humanitních a sociálních, ale i přírodních a technických věd.³⁸ V obecné rovině je možné považovat muzejní pedagogiku za specifický druh lidské činnosti, který spočívá ve vzájemné kooperaci muzejního pedagoga a návštěvníků. Tento proces se odehrává proto, aby se dosáhlo určitých cílů.

³⁶ HORSKÁ, Petra. *Výukové cíle muzejní edukace. Prostředek rozvoje funkční spolupráce školy a muzea*. Univerzita Karlova, 2019, s. 75

³⁷ TÓTHOVÁ, Lenka. *Edukátorem snadno a rychle?* S. 42-46. In: *Muzea a veřejnost. Aktuální otázky*. Muzejní edukace, bezbariérová přístupnost. Praha, 2016

³⁸ JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. C. d., s. 80-84

Obsah muzejní edukace vychází ze zaměření muzea a z témat prezentovaných v muzejních expozicích a výstavách. Úkolem edukace je ale i osvojování společností sdílených hodnot, vztahu k tradici, sdílení kolektivní paměti a osvojování různých společenských norem.³⁹ Mezi komponenty muzejní pedagogiky patří: cíle edukace, její obsah, součinnost pedagoga a žáků (návštěvníků), metody, organizační formy, didaktické prostředky a podmínky, za nichž edukační proces probíhá. Z pozice návštěvníka během edukace probíhají poznávací, resp. učební procesy, spočívající v osvojování nových vědomostí, dovedností, hodnot a postojů.⁴⁰ Do edukačního procesu ale také nezbytně zasahují i skutečnosti, které ovlivnit ani naplánovat nelze: momentální nálady, stavy či myšlenkové procesy účastníků edukace, stejně jako veškeré vnější podmínky této edukace.⁴¹

Školy v plánování svých vzdělávacích aktivit vychází z Rámcových vzdělávacích programů a dále z jejich konkrétní podoby – jednotlivých Školních vzdělávacích programů. Tento závazný rámec v případě muzejní edukace není stanoven. Muzea totiž nejsou chápána jako součást formálního vzdělávacího systému, kde je závazné kurikulum nutností. Ačkoliv jsou jejich vzdělávací aktivity považovány za žádoucí, jejich rozsah nebo kvalita nebývá zřizovateli definována.⁴² Aby byly edukační programy zaštitěny návazností na kurikulární dokumenty a pro školy tak vzbuzovaly větší zájem při zvažování, na který program se objednat, měly by splňovat čtyři možné existující roviny vztahení obsahu programu k RVP. Jedná se o vztah k vybranému vzdělávacímu obsahu reprezentovanému očekávanými výstupy a učivem určitého vzdělávacího obsahu, dále o vztah vybraným tematickým okruhům průřezových témat, o vhodné propojení učiva a tematického okruhu průřezových témat a na závěr nesmí chybět rozvoj klíčových kompetencí.⁴³ Pokud pedagog uvidí, jaké možnosti propojení s kurikulárními dokumenty vybraný program nabízí, bude ho jistě o to více motivovat se jej se svou třídou zúčastnit.

Muzea mají na výběr ze čtyř hlavních typů spolupráce se školami. Může se jednat o jednorázovou návštěvu školy v muzeu, která nemá návaznost na žádné další aktivity, jako je např. komentovaná prohlídka, interaktivní program či animace. Dále se nabízí možnost využití projektů dlouhodobějšího charakteru, které poskytuje možnost většího osobního nasazení učitelů, muzejních pracovníků, žáků a studentů. Oblíbené jsou i

³⁹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra a kol. C. d., s. 19-21

⁴⁰ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc, 2012, s.59

⁴¹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. JOHNOVÁ ČAPKOVÁ. C. d., s. 68

⁴² ŠOBÁŇOVÁ, Petra. JOHNOVÁ ČAPKOVÁ, Michaela. C. d., s. 45

⁴³ HORSKÁ, Petra. C. d., s. 92

cyklicky se opakující aktivity, jako jsou různé soutěže nebo tematické dny. Na závěr může muzeum poskytovat materiály školám, různé pracovní listy, muzejní pomůcky atp.⁴⁴

3. 1 Cíle muzejní edukace

Výukový cíl muzejní edukace je definován jako zamýšlený a očekávaný výsledek účinků programů. Tento výsledek je vyjadřován ve změnách, jichž se prostřednictvím výstav, expozic či přímým působením muzejního pedagoga v různých typech programů dosahuje ve vědomostech, dovednostech či postojích, zájmu a motivací návštěvníků. V cílech edukace se odrážejí tři základní roviny rozvoje osobnosti žáka, a to: kognitivní cíle, které stanovují konkrétní znalosti, jež definují, co a jak se mají žáci v rámci edukačního programu dozvědět, naučit a čemu mají porozumět. Afektivní cíle sledují, jak a ve kterých rovinách může téma výstavy a sdělení obsažené v prezentovaných muzeáliích ovlivnit či formovat postoje a hodnotovou orientaci žáků, pracují s názory, pocity, postoji i s estetickým vnímáním žáků. Poslední jsou psychomotorické cíle, které podporují oblast smyslového vnímání a pohybové koordinace. Promítají se v nich všechny dovednosti, které žáci získají při zkoušení praktických postupů, výroby, ručních prací v rámci konkrétního edukačního programu. Muzejní pedagog by neměl upřednostňovat rozvoj jedné roviny osobnosti žáka před druhou, ale měl by systematicky usilovat o harmonický rozvoj všech složek.⁴⁵

3. 2 Výukové metody

Během přípravy edukačního programu by měl muzejní pedagog vycházet z vybraného repertoáru výukových metod. Klasifikací výukových metod je velké množství, já jsem se rozhodla vybrat dvě základní klasifikace, ze kterých nejčastěji vychází pedagogové ve školách, a ty jež se dají velmi dobře uplatnit i během muzejní edukace.

Jednou ze základních, a také velmi přehledných, je klasifikace výukových metod podle Maňáka a Švece. Tito autoři rozdělili výukové metody do tří skupin na klasické výukové metody, aktivizující metody a komplexní výukové metody. Mezi klasické výukové metody jsou zařazeny metody slovní (kam patří vyprávění, vysvětlování, přednáška, práce s textem a rozhovor). Dále se jedná o metody názorně-demonstrační

⁴⁴ JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. C. d., s. 235

⁴⁵ HORSKÁ, Petra. C. d., s. 39-41

(předvádění a pozorování, práce s obrazem, instruktáž), a ke klasickým metodám na závěr řadím metody dovednostně-praktické (např. napodobování, manipulování, laborování a experimentování). Tyto metody je třeba střídat s dalšími, aby se žáci na edukačním programu necítili jako při běžné školní frontální výuce.

Muzejní pedagog by tak neměl zapomínat na aktivizující metody, které autoři rozdělili na diskusní, heuristické, situační, inscenační metody a didaktické hry. Na závěr jsou komplexní výukové metody, z nichž jsem zde vybrala např. skupinovou a kooperativní výuku, kritické myšlení, brainstorming, výuku dramatem či učení v životních situacích.⁴⁶

Další dělení, které jsem zde zvolila, je podle vzdělávacího programu RWCT (Reading and Writing to Critical Thinking), který odpovídá představám a poznatkům kognitivní psychologie a pedagogického konstruktivismu. Podle mého názoru je část těchto metod vhodná spíše do školního vyučování. Za metody, které je vhodnější použít v muzejní edukaci, považuji jistě brainstorming, myšlenkovou mapu, Vennův diagram, diskusní pavučinu. Mnoho metod pracuje se čtenářskou gramotností, např. čtení s předvídáním, zpřeházené věty nebo Insert (znaménkování). Metody, které rozvíjí kritické myšlení, ale i žákovu fantazii jsou pak volné psaní či nedokončené věty.⁴⁷

4. Muzeum Komenského v Přerově

Muzeum Komenského v Přerově je významným kulturním centrem města, jež bylo založeno roku 1888 Františkem Slaměním. Jelikož se muzejní aktivity v Přerově děly ve dvou rovinách, vzniklo v roce 1902 ještě Městské muzeum.⁴⁸ V prostorách muzea, které sídlí v budově renesančního zámku na Horním náměstí, je v současnosti možné kromě tematických výstav vidět následující stále expozice: Archeologie Přerovska (vznik expozice v roce 2000), Školní třídy: ze 17. století (vznik roku 1992), z doby Rakouska-Uherska (z roku 1987), z období 1. republiky (z roku 1992) a z 50. let 20. století (z roku 1992), Památník Jana Amose Komenského (z roku 1992), Národopis Hané a lipenského Záhoří (z roku 1996), Entomologie (z roku 1969), Mineralogie (z roku 1993), Tajemství tónu zvonů ve věži (z roku 1998), Veduty Přerova ve vyhlídkové věži (z roku 1998),

⁴⁶ MAŇÁK, Josef. ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*, Brno, 2003, s. 46

⁴⁷ GRECMANOVÁ, Helena. *Škola muzejní pedagogiky 4. Aktivizační metody v muzejní pedagogice*. Olomouc, 2007, s. 49-70

⁴⁸ ČEP, Jan. *Muzeum Komenského v Přerově*. Muzeum Komenského v Přerově, Přerov, 2001, s. 1

Slavnostní zámecká síň města (z roku 2001) a Zámecký pokoj z 1. třetiny 19. století (z roku 2001).⁴⁹

Součástí Muzea Komenského v Přerově je středověký hrad Helfštýn s expozicí uměleckého kovářství, historické mincovny a archeologie. V srpnu se na hradě koná festival Hefaiston, kulturní akce uměleckého kovářství, jejíž první ročník se konal v roce 1981.⁵⁰ Pod Muzeum Komenského dále spadá Ornitologická stanice (ORNIS), přírodovědného oddělení muzea. V budově stanice je stálá expozice Ptáci ČR, sezónní výstavy s přírodovědnými tématy nebo záchraná stanice pro zraněné živočichy z volné přírody. Někteří pracovníci ORNISu se také podílí na výzkumech světového významu.⁵¹

Ke konci roku 2018 mělo Muzeum Komenského zaevidováno celkem 40 podsbírek (nová archeologická sbírka; archeologie; archivní dokumentace; cín; fotografie, filmy, videozáznamy a jiná média; historický nábytek; chronometrie; mapy, metrologie; militaria; numismatika; numismatika – faleristika; numismatika – papírová plátidla; plakáty; řemeslo-průmyslová výroba; sfragistika; užité umění, umělecký průmysl, umělecká řemesla a lidová výroba; vexilologie; výtvarné umění; varia; fond Lipník; fond Tovačov; archiválie, písemnosti a dokumentace dějin školství a kmenologie; časopisy; historická kartografie; historické knižní fondy; kalendáře, ročenky a schematismy; kramářské písně; novodobá kmeniána; školní mapy; školní nábytek a zařízení; školní obrazy; učební pomůcky; učebnice; výroční zprávy; umělecké kovářství; entomologie; mineralogie; mineralogie-geologie; oologie; ornitologie a parazitologie). Návštěvnost Muzea Komenského v roce 2019 včetně hradu Helfštýn a ORNISu byla 100 311 návštěvníků – z toho Helfštýn navštívilo 70 378 osob, ORNIS 10 569, výstavy a expozice na přerovském zámku si prohlédlo 19 364 návštěvníků.⁵²

4.1 Vznik a vývoj Muzea Komenského a Městského muzea v Přerově

Historie města Přerov dala mnohé předpoklady pro vznik jeho muzeí na konci 19. a začátku 20. st. Městu vládly významné české rody, jako byly Cimburkové, Pernštějnové

⁴⁹ *Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2018*, s. 12

⁵⁰ *Hrad Helfštýn – expozice* [online]. Muzeum Komenského v Přerově, [Cit. 10. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.helfstyn.cz/expozice>; *Hrad Helfštýn – Hefaiston* [online]. Muzeum Komenského v Přerově, [Cit. 10. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.helfstyn.cz/hefaiston>

⁵¹ *Ornis – kdo jsme, co u nás najdete* [online]. Muzeum Komenského v Přerově, [Cit. 10. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.ornis.cz/o-nas/kdo-jsme-co-u-nas-najdete>

⁵² *Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2019*, s. 4

a Žerotínové. V 16. století a na počátku 17. století bylo město baštou Jednoty bratrské. Narodil se zde Jan Blahoslav a své základní vzdělání tu získal Jan Amos Komenský, který po vysokoškolských studiích vyučoval na zdejší vyšší latinské škole, po vysvěcení na kněze zde pravděpodobně zastával i kněžský úřad. Na přerovském zámku přebýval a roku 1636 zemřel Karel starší ze Žerotína, příznivec českých bratří a významný politik. Po revolučním roce 1848 se mnoho důležitých obyvatel města začalo hlásit ke svým národním tradicím. Důležitým mezníkem se stal také rok 1870, kdy byla v Přerově zřízena třetí česká střední škola na Moravě. Všechny tyto aktivity měly, vedle národně-obrozovacího procesu, také velký podíl na shromažďování památek na slavnou českou minulost, a to nejen v archivní a knižní, ale také muzejní podobě. V Přerově se toto sbírání odehrávalo ve dvou rovinách. Záslouhou Františka Slaměníka bylo založeno Muzeum Komenského, věnované českobratrské tradici, Janu Blahoslavovi, J. A. Komenskému a památkám na starou českou školu. Městské muzeum, které vzniklo o 14 let později, se na rozdíl od Muzea Komenského zaměřilo na regionální historii, archeologii, numismatiku, národopis, výtvarné umění, entomologii, mineralogii, později též entomologii.⁵³

Počátky konstituování muzea, věnovanému Komenskému odkazu, lze hledat už od 2. poloviny 19. století. Značná část českého učitelstva na Moravě se tehdy hlásila k pokrokovému odkazu Jana Amose Komenského. Vládnoucí vrstva v rakousko-uherské monarchii takovému postoju nepřála, a tak byly považovány za hrdinské a vlastenecké. Roku 1871 se v Přerově konal 2. sjezd učitelstva československého. Delegáti z Čech, Moravy a Slezska si vytkli za cíl „probudit a prohloubit zájem o Jana Amose Komenského nejen u učitelstva, ale i u široké veřejnosti“. Sjezd dal impuls k usilovnějšímu propagování Komenského myšlenek. Nejsnaživější byl František Slaměnik, který od 60. let 19. století sbíral hmotné památky, které měly vztah k J. A. Komenskému a Jednotě bratrské.⁵⁴

Slaměnikova sběratelská činnost dala podnět k založení prvního muzea J. A. Komenského na světě. Z jeho podnětu na výborové schůzi Ústředního spolku jednot učitelů na Moravě, bylo rozhodnuto, aby bylo muzeum zřízeno v Přerově, kde Komenský studoval a působil jako učitel na vyšší bratrské latinské škole. S muzeem měla být zřízena i knihovna; exponáty a knihy se měly shromažďovat formou darů od učitelů,

⁵³ HÝBL, František a kol.: *Přerovské muzejnictví. Muzeum Komenského v Přerově 1888-2008*, Přerov 2009, s. 16-17

⁵⁴ Tamtéž, s. 20

knihkupců a široké veřejnosti, aby byly zpřístupněny návštěvníkům při třístém výročí narození Jana Amose Komenského. Ohlas veřejnosti nebyl tak velký, jak se očekávalo: v letech 1889-1900 se objevilo 91 dárců.⁵⁵

Muzeum Komenského mělo obsahovat tyto části:

- 1) knihovnu Komenského,
- 2) metodickou i vědeckou literaturu, pedagogické časopisy a noviny,
- 3) časopisy a literaturu pro mládež,
- 4) didaktické pomůcky a
- 5) školní pomůcky zhotovené učiteli.⁵⁶

V Přerově nebylo mnoho místnosti, které by mohly být propůjčena k uložení sbírek muzea. Poprvé vystavil pan Slaměník své sbírky pro širší veřejnost v expozici Komenský a Stará škola v Přerově roku 1893 na průmyslové, hospodářské, národopisné a umělecké výstavě v národopisné sekci výstavy. Obě upoutaly návštěvníky výstavy, zvláště učitele. Místnosti pro nové muzeum se našly po postavení dvou velkých školních budov v ulici Palackého, kde bylo muzeum umístěno a otevřeno veřejnosti v roce 1903. Muzeum tvořila v podstatě knihovna, jejíž nejdůležitější díla byla v muzeu vystavena. František Slaměník podával o předmětech v muzeu zprávy v Lidových novinách a v Přerovském obzoru, kde popisoval exempláře významných děl a doplňoval je jejich úryvky.⁵⁷ Předtím měl František Slaměník všechny sbírky ve svém bytě. Roku 1930 bylo muzeum přemístěno do renovovaného přerovského zámku, kde jsou sbírky až na období 1944-1945 umístěny dodnes.⁵⁸ Záslouhou Františka Slaměníka se muzeum může pochlubit vzácnými unikáty, např. roku 1908 získal v Praze za 600 korun Bibli pražskou z roku 1488 – první tištěnou bibli ve slovanském jazyce či dopisem J. A. Komenského z roku 1661, který za 350 marek koupil roku 1913 u německého antikváře (druhý dopis, který muzeum vlastní, zakoupilo v roce 1977).⁵⁹

Na začátku nacistické okupace došlo k utajené akci s cílem ochránit nejunikátnější muzejní sbírky včetně archiválií. Starostu města Františka Lančíka upozornil v březnu roku 1939 správce sbírek Josef Krumpholc na rukopisy J. A. Komenského a jiné unikáty,

⁵⁵ HÝBL, František. *Tradice J. A. Komenského v českých zemích se zvláštním zaměřením na Moravu a Přerov v druhé polovině 19. st.*, s. In: 120 let Muzea Komenského v Přerově a oslavy Komenského v roce 1892 ve střední Evropě. Muzeum Komenského v Přerově, Přerov, 2009, s. 8-19

⁵⁶ HÝBL, František a kol.: *Přerovské muzejnictví. Muzeum Komenského v Přerově 1888-2008*, Přerov 2009, s. 20

⁵⁷ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. C. d., s. 28

⁵⁸ HÝBL, František a kol.: *Přerovské muzejnictví. Muzeum Komenského v Přerově 1888-2008*, Přerov 2009, s. 22

⁵⁹ ŠMERAL, Jiří. *Perly Muzea Komenského. Muzeum Komenského v Přerově*, Přerov, 2012, s. 32-34

kteře jsou uloženy na zámku. S jeho pomocí nechal Josef Krumpholc uložit cennosti do plechových krabic a vše bylo zazděno pod schodištěm zámku. V roce 1943 byl ale úkryt prozrazen a došlo i k výsledkům.⁶⁰ Další vzácné sbírky nechal Josef Krumpholc zazdít v rodinném domě svého zetě v Holešově. Po válce, roku 1947 byla slavnostně otevřena expozice Muzea Komenského. Správce sbírek Rudolf Macháček zařídil, že se Muzeum Komenského stalo majetkem města po zaniklém Ústředním spolku jednot učitelských na Moravě. Prezentoval muzeum ve sdělovacích prostředcích, snažil se zmodernizovat expozici, začal inventarizovat knihovnu a muzejní sbírky. Na konci roku 1955 byla vydána směrnice, aby byla činnost muzea určena hranicemi přerovského okresu a zaměřená výhradně vlastivědně. Obsah nových expozic byl rozdělen do 3 částí:

- 1) přírodovědecké oddělení,
- 2) historické oddělení a
- 3) oddělení výstavby socialismu.

V této době tak Přerov po devadesáti letech přestává hrát celorepublikový prim v uctívání tradice Učitele národů. Nastoupený trend vzniku okresních muzeí znamenal konec Muzea Komenského v Přerově, které se stalo oddělením většího celku pod názvem Okresní vlastivědné muzeum J. A. Komenského.⁶¹

Impuls pro vznik druhého přerovského muzea – Městského – daly vystavené sbírky národopisných výstav z první poloviny 90. let 19. století, které vyvrcholily v roce 1895 v Praze. Na základě usnesení přerovského obecního výboru bylo roku 1901 ustanoveno muzejní kuratorium. Počáteční umístění sbírek bylo ve formě výstavního depozitáře ve dvou místnostech nově postavené školní budovy na Palackého ulici. Slavnostní otevření se konalo roku 1902, veřejnost mohla vystavené předměty shlédnout každou neděli od 10 do 12 hodin. Roku 1906 získalo muzeum nové místnosti v prvním poschodí žerotínského zámku po vystěhování berního úřadu. Novou expozici uspořádal Antonín Friedl, návštěvníci si mohli prohlédnout řadu vystavených celků z archeologie, archivnictví, cechovních památek, hodin, keramiky a porcelánu, krojů, nábytku, numismatiky, obrazů, plastiky a zbraní. Roku 1913 se sbírky přestěhovaly do přízemí zámku a byly opět přístupné veřejnosti. Vedle již uvedených tematických celků mohli shlédnout interiér měšťanského pokoje z počátku 19. století. Tyto instalace v muzeu zůstaly do roku 1930,

⁶⁰ LAPÁČEK, Jiří. *Péče Městského muzea v Přerově o archiválie v 1. polovině 20. století*. In: 120 let Muzea Komenského v Přerově a oslavy Komenského v roce 1892 ve střední Evropě. Muzeum Komenského v Přerově, Přerov, 2009, s. 57

⁶¹ HÝBL, František a kol.: *Přerovské muzejnictví. Muzeum Komenského v Přerově 1888-2008*, Přerov 2009, s. 24-27

kdy byla budova zámku opravena a modernizována. Muzeum si vytкло za cíl ochránit co nejvíce kulturně-historických sbírek, které se týkají vývoje středomoravského regionu.⁶²

V roce 1917 se budova přerovského zámku nacházela v neutěšeném stavu. Jeho majitelé byli zadlužení, rada města se snažila o jeho obnovu. Veřejnost usilovala o využití objektu pro muzejní účely, a tak byla roku 1918 podepsána kupní smlouva – město odkoupilo zámek za 180 tisíc korun. V letech 1926-1931 provedlo město Přerov generální rekonstrukci, jejíž náklady činily 1,6 milionů korun. Bylo postaveny nové komíny, okna, stropní konstrukce, elektrické osvětlení, opraveny venkovní i vnitřní omítky, proběhla rekonstrukce kanalizace. Dále byl postaven přednáškový sál, kotelná, hlavní schodiště, ústřední topení, schodiště na věž, ohradní zeď kolem zámku, nová dlažba na nádvoří, mostní konstrukce. Od roku 1930 vedli odborníci a veřejnost diskuze o umístění jednotlivých sbírek muzea. V zámecké věži vznikla rozhledna, která byla otevřena každou neděli od 9 do 12 hodin, vstup na rozhledu stál 1 korunu a byl uskutečněn na vlastní nebezpečí, což musel návštěvník potvrdit svým podpisem.⁶³

Zároveň bylo rozhodnuto, že do zrekonstruovaného zámku se přestěhuje i Teličkovo archeologické muzeum, které město Přerov koupilo v roce 1921 od učitele Antonína Teličky, dále bylo usneseno, že do zámku přesídí také entomologická sbírka učitele Ladislava Hudečka, v muzeu byla i místnost věnována ornitologii. Roku 1931 bylo na zámek umístěno také legionářské muzeum. V letech 1935-1938 byla v přízemí zámku instalována mineralogická sbírka ředitele Severomoravské elektrárny Aloise Němce, jehož vitríny z roku 1938 jsou dochovány dodnes. Muzeum Komenského s Městským muzeem v Přerově úzce spolupracovalo. Po rozsáhlé rekonstrukci a umístění nových sbírek vypadalo Městské muzeum následovně: přízemní místnosti byly věnovány expozici Karla staršího ze Žerotína, výstavní sál sloužil k jednání nejrůznějším organizacím. V mezipatře se nacházelo církevní oddělení se sakrálními předměty, obrazy a plastikami. V prvním poschodí se nacházela legionářská expozice s četnými dokumenty domácího i zahraničního odboje. Druhé poschodí bylo věnováno archeologii a výstavám, věnovaných T. G. Masarykovi, Edvardu Benešovi, M. R. Štefánikovi a česko-slovenské vzájemnosti. V prvním poschodí západního křídla se nacházela Hudečkova sbírka hmyzu, muzejní národopisné předměty byly vystaveny mimo zámek ve Slaměnickově škole.⁶⁴

⁶² HÝBL, František: *Přerovské muzejnictví v proměnách času*. In: *Přerovský zámek*, Přerov, 2010, s. 219-222

⁶³ ŽUREK, Karel. *Stručné stavební dějiny zámku*. In: *Přerovský zámek*, Přerov, 2010, s. 89-126

⁶⁴ HÝBL, František a kol.: *Přerovské muzejnictví. Muzeum Komenského v Přerově 1888-2008*, Přerov 2009, s. 37-38

Rozhodnutí Krajského národního výboru v Olomouci z roku 1955 ukončilo dvojkolejnost přerovské muzejní sítě, muzeum se mělo nyní zabývat vlastivědnými tématy v teritoriu hranic přerovského okresu. Název muzea byl také změněn, a to na Okresní vlastivědné muzeum v Přerově. Roku 1960 po změně hranic okresů se muzeum znovu přejmenovalo na Okresní vlastivědné středisko, tento název mělo do roku 1963. Poté se nazývalo Vlastivědný ústav se sídlem v Přerově, do jehož kompetence spadala i další muzea okresu: Muzeum Moravské brány v Hranicích, Muzeum Záhoří v Lipníku nad Bečvou, Státní hrad Helfštýn, Muzeum v Tovačově a Muzeum v Kojetíně. Od roku 1966 byla Vlastivědnému středisku schválena specializace na dějiny školství a ornitologii. V roce 1978 se název muzea vrátil na původní: Okresní vlastivědné muzeum v Přerově.

Na počátku 90. let se po rozpadu okresní muzejní sítě osamostatnila muzea v Hranicích a v Kojetíně. Od roku 1992 se název muzea vrátil k jeho původní tradici – Muzeum Komenského v Přerově. První polovina 90. let se nesla ve znamení personálních a provozních změn a předávání sbírek muzeím, která se osamostatnila. Vznikly prostory pro nové expozice, byly modernizovány vstupní prostory a pokladna.⁶⁵

Ve druhé polovině 90. let se problematickou otázkou u odborné a laické veřejnosti stala podoba zámecké věže, která byla nezastřešena od roku 1772.⁶⁶ Město proto vypsalo architektonickou soutěž na podobu nové, zastřešené věže. Vítězný návrh na její rekonstrukci podal přerovský rodák Jiří Malý, žijící ve Vídni. Stavba byla zahájena v roce 1997, byla však narušena živelnými záplavami v povodí moravských řek. Na špici kovu byla umístěna pozlacená makovice, v níž se nachází dobové noviny, mince, listina s popisem stavby a jejími plány. V roce 1998 byla věž slavnostně předána veřejnosti. V tomtéž roce se město Přerov opět stalo vlastníkem zámku – do té doby jej vlastnil stát. V roce 2001 byla ustanovena pracovní komise pro zpracování *Programu regenerace a revitalizace zámku v Přerově*, jako priority byly stanoveny: rekonstrukce střechy, statické zabezpečení, nová elektroinstalace, kompletní výměna oken, nový topný systém a předláždění nádvoří. Práce na rekonstrukcích trvaly od roku 2003 do roku 2011. Mezi odbornými pracovníky muzea panovaly rozpory ve věci návrhu budoucího využití

⁶⁵ HÝBL, František: *Přerovské muzejnictví v proměnách času*. In: Přerovský zámek, Přerov, 2010, s. 223-228

⁶⁶ ŽUREK, Karel. *Stručné stavební dějiny zámku*. In: Přerovský zámek, Přerov, 2010, s. 89-126

stolárny, zvítězil návrh na využití prostoru pro galerijní účely, v místech se nyní nachází Galerie města Přerova.⁶⁷

5. Edukační programy v Muzeu Komenského v Přerově

V této kapitole budou stručně vyjmenovány edukační programy Muzea Komenského v Přerově ke stálým expozicím i krátkodobým výstavám v letech 2009 až 2019. Na konci kapitoly pak jmenuji důležité akce, semináře a workshopy, které muzeum pořádalo, popř. se podílelo na jejich spolupráci pro odborníky z řad pedagogů a muzeologů.

Roku 2009 byla v Muzeu Komenského v Přerově nově vytvořena pracovní pozice muzejní pedagožky.⁶⁸ Tato pozice byla obsazena Mgr. Kateřinou Tomeškovou. Od té doby se v muzeu pravidelně konají edukační programy pro mateřské, základní a střední školy. V roce 2009 se v muzeu konaly edukační programy k výstavě *Hurá za Ferdou Mravencem*, a proběhla akce *Vánoce na zámku*. V rámci muzejní noci se uskutečnily noční prohlídky muzea a konaly se dvě animace s názvem *Zamezte přílišnému čtení*. Také se konal zážitkově výtvarný hapening k osobnosti a tvorbě Ondřeje Sekory pro rodiče s dětmi.⁶⁹

V roce 2010 již vznikly čtyři animační programy k muzejním expozicím, konkrétně se jedná o expozici archeologie: *Jak k nám lovci mamutů přiletěli dýmnickem*, expozici mineralogie: *Dobrodružná výprava za lesklými kamínky až ke zkamenělinám a ještěřům do druhohor*, expozice entomologie: *Veselá entomologie aneb příběhy ze života hmyzích kamarádů* a expozice národopisu: *Lidové zvyky na Hané aneb „Já mám malovanou vestu, vestičku...“*.⁷⁰ Tohoto programu se v prvním roce jeho uvedení zúčastnilo 356 platících osob a 32 neplatících (učitelský doprovod), celkem tedy 368 osob.⁷¹ Zároveň se konal lektorský program ke krátkodobé výstavě *Řemeslo má zlaté dno* s názvem *Řekni mi, jak se co dělá aneb Rynek plný řemesel*.⁷²

⁶⁷ GALA, Pavel. *Stavební obnova zámku v Přerově*. In: Přerovský zámek, Přerov, 2010, s. 140-146

⁶⁸ Je však důležité připomenout, že Muzeum Komenského v Přerově se práci s dětskými skupinami (ve věku od 10 do 18 let) věnuje již od roku 2003 v rámci *kroužku Mladých muzejníků*. Kroužek se podílí na mnohých muzejních aktivitách, jako např. příprava nočních prohlídek, získávají informace obecného kulturního rozhledu a učí se veřejně vystupovat a komunikovat.

⁶⁹ *Výkaz činnosti za Muzea Komenského rok 2009*, s. 25-26

⁷⁰ Jelikož se jedná o jeden z výukových programů, který je hlavním tématem mé diplomové práce, budu připisovat jeho návštěvnost v každém roce, stejně tak poté i u druhého výukového programu *Tajemství přerovského zámku*.

⁷¹ *Výkaz činnosti Muzea Komenského za rok 2010*, s. 20

⁷² *Muzeum školám a zájmovým skupinám. Nabídka pro školní rok 2012/2013*. Muzeum Komenského v Přerově, 2012, s. 10

V roce 2011 byly v muzeu stále čtyři programy k dlouhodobým expozicím (bohužel však nejsou k dispozici data ohledně jejich návštěvnosti), ke krátkodobým výstavám vznikly tři edukační programy: *Romantické Japonsko, aneb jak tuto zemi objevovali Češi na počátku 20. st.*, *Možná přijde i Mazánek... aneb skutečné posezení ve školních škamnech* a *Nasedat prosím, už jede! aneb jako do Přerova přispěla první lokomotiva*.⁷³

Roku 2012 probíhaly opět čtyři edukační programy k dlouhodobým expozicím, přičemž celková návštěvnost programu o Národopisu Hané byla 29 osob.⁷⁴ Pokračoval program o přerovské železnici, dále vznikl k výstavě *Umění paleolitických lovců* edukační program s názvem *Tajemství ukrytá v kameni, kosti a hlině aneb Kdo stvořil Venuši?* Od září 2012 pak probíhal program *Hra na muzeum* pro MŠ a 1. stupeň ZŠ s podnázvem *Cesta pro mladé badatele po stopách muzejní myšky*, pro 2. stupeň ZŠ a SŠ *Co zahalil čas do pláště pana Komenského* a program k výstavě *Meopta 80* s názvem *Jak se láme světlo*, pro mladší žáky s podnázvem *Proč optika nesouvisí s opicí*, pro starší studenty *Od základu klasické fyziky až do dnešních dní*.⁷⁵

Roku 2013 se konalo již šest edukačních programů k dlouhodobým expozicím: přibyl edukační program k expozici archeologii pro studenty SŠ, program *Hra na muzeum* byl vložen do stálé nabídky, a nakonec edukační program z expozice dobových školních tříd pro dvě věkové kategorie, pro mladší žáky s názvem *Veselé příběhy ze staré školy* a pro starší *Od metličky k rákosce aneb poučné-žertovné posezení ve školních škamnech*. Programu o Národopisu Hané se zúčastnilo 79 osob. Dále proběhl edukační program ke krátkodobé výstavě *Písmo na papíře otištěné a v kameni vytesané* s názvem *Písmo – papír a kámen*.⁷⁶

Na podzim roku 2014 přibyl nový stálý edukační program s názvem *Pohádkové povídání nad tajemstvími přerovského zámku aneb Pojd'te s námi objevovat historii!* pro mladší žáky, pro starší žáky nese program název *Dobrodružné povídání nad tajemstvími přerovského zámku aneb Pojd'te s námi objevovat historii*. V prvním roce se tohoto programu zúčastnilo celkem 267 osob, účast na národopisném edukačním programu v roce 2014 činila 122 osob. Dále se v tomtéž roce konal edukační program k výstavě *Přerov na počátku 20. století* s názvem *Přerov na počátku 20. století... aneb jak se žilo*

⁷³ Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2011, s. 52-53

⁷⁴ Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2012, s. 54

⁷⁵ *Muzeum školám a zájmovým skupinám. Nabídka pro školní rok 2012/2013*. Muzeum Komenského v Přerově, 2012, s. 6-9

⁷⁶ Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2013, s. 57-58

za císaře pána, pro starší žáky a studenty s názvem *Kontrasty života a umění na počátku 20. století*.⁷⁷

V roce 2015 se edukačního programu k muzejní expozici Národopisu Hané zúčastnilo 59 osob a nového programu o přerovském zámku 459 osob. Kromě těchto dvou stálých edukačních programů se konalo dalších pět, dále edukační program k výstavě *Stoletý přerovský Kašpárek* s názvem *Pozor – představení začíná aneb Přerovský Kašpárek na scéně* a v prosinci přicházely školy na akci *Vánoce na zámku*.⁷⁸

Roku 2016 se programu o hanáckém národopisu zúčastnilo 29 osob a programu *Tajemství přerovského zámku* 147. Stálá nabídka edukačních programů ke dlouhodobým expozicím nebyla rozšiřována. Probíhal edukační program k výstavě *Z koupelen do ložnic aneb o čem se nemluví s názvem Kam zmizela Filoména... aneb Vyčůrat, pomodlit a spát!* Dále také proběhly výtvarné dílničky v rámci akce *Vánoce na zámku*.⁷⁹

Roku 2017 obohatily nabídku edukačních programů tyto dva programy: k výstavě *Poklady z hůry* s názvem *Poklady z hanácké půdy aneb Jak se žilo u Kókalů* a dále edukační program *Dobrodružství bezejmenného rytíře a jeho věrného štolby aneb Výlet (nejen) do středověku* k výstavě *Středověké a raně novověké zbraně Přerovska*.⁸⁰ Program *Já mám malovanou vestu...* navštívilo 37 osob, *Tajemství přerovského zámku* 60. Zároveň došlo v tomto roce k personální změně na pozici muzejní pedagožky, kterou se nově stala Mgr. Jana Trtíková.⁸¹

V roce 2018 hovoří statistiky nepříznivě pro dva ze stálých edukačních programů – o *Tajemství přerovského zámku* mělo zájem 23 osob a o program o lidových zvycích na Hané byl zájem nulový.⁸² Na jaře 2018 byla nabídka stálých programů obohacena o edukační program s názvem *Když se zvony znovu rozezněly...* pro MŠ a ZŠ, který se váže ke stálé expozici *Tajemství tónu zvonů*. Nabídka edukačních programů ke krátkodobým výstavám ve školním roce 2018/2019 byla poměrně široká: k výstavě *100letá republika*, která byla rozdělena na dvě etapy, se nejprve konal program *Po stopách hrdinů* a poté *Pod rudou hvězdou*. Další program nesl název jako stejnojmenná výstava *Příběhy z pravěku*, v nabídce byl do března 2019 a od dubna do října 2019 probíhal edukační program k výstavě *Šejdiři a šizunkové: střípky z historie falšování potravin* s názvem:

⁷⁷ Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2014, s. 58-59

⁷⁸ Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2015, s. 55-56

⁷⁹ Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2016, s. 58

⁸⁰ Nabídka školám ve školním roce 2017/2018. Muzeum Komenského v Přerově, 2017, s. 5

⁸¹ Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2017, s. 53

⁸² Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2018, s. 54-55

*Víš, co jíš???*⁸³ Edukační program o národopisu Hané navštívilo 31 osob a edukační program o přerovském zámku mělo zájem 35 osob.⁸⁴

Dále je také třeba doplnit, že na jiném pracovišti Muzea Komenského v Přerově je tradice výukových školních programů starší. Jedná se o Ornitologickou stanici (ORNIS), kde programy pro školy probíhají od roku 2005 v prostorách expozice Ptáci ČR a výstav nebo v areálu přírodní zahrady. Nachází se v ní lužní les, jezírko, louky, záhony s ukázkami užitkových, kořenových a léčivých rostlin, venkovní expozice s krmítky, budkami a napajedly. Součástí některých programů jsou trvale handicapovaná zvířata ze záchranné stanice. Edukační programy ORNISu jsou založeny na interaktivních metodách, jejichž cílem je radost z objevování souvislostí a vytváření vlastních postojů k problémům. Ve školním roce 2018/2019 se v nabídce ORNISu objevují tyto programy: *Ptáci, Na návštěvě v záchranné stanici, Stromy, Ježkův rok, Pod kloboukem, Zimní, Putování k jesličkám, Sovy do škol, Jarní, Ejhle, žába!, Bylinková zahrádka, Ptáci zemědělské krajiny, Jak chráníme naše ptáky a Kroužkování a výzkum ptáků*.⁸⁵

Muzeum Komenského v Přerově se kromě edukační činnosti pro školy a zájmové skupiny podílelo rovněž na mnohých seminářích a workshopech týkajících se muzejní pedagogiky. Edukační sekce Výstavně-programového oddělení pořádala v březnu a září 2011 dva akreditované semináře MŠMT pro učitele s názvem: *Krása v nás a kolem nás I a II*. V obou případech byl seminář lektorován muzejní pedagožkou Kateřinou Tomeškovou.⁸⁶ Ve dvou dnech v září 2013 se v přerovském muzeu uskutečnilo celostátní pracovní setkání oborových teoretiků a praktiků z oblasti muzejně pedagogické profese pod názvem: *Muzejní pedagogika. Praxe teorii, teorie praxí*. Workshop byl podporovaný Olomouckým krajem a Ministerstvem kultury ČR. Metodický charakter konkrétních ukázkových činností byl obohacen o spolupráci Metodického centra muzejní pedagogiky v Brně. Celkem 76 účastníků poté diskutovalo o zvažování vhodných způsobů naplňování úrovní cílů muzejních institucí, ale také o společném promýšlení závažných profesních témat.⁸⁷

V roce 2015 se Muzeum Komenského stalo spoluorganizátorem celostátních seminářů a konference pro pracovníky muzejního i pedagogického prostředí s názvem: *V první linii... Inovativní přístupy v průvodcovské a lektorské činnosti v Brně, V první*

⁸³ *Nabídka školám ve školním roce 2018/2019*. Muzeum Komenského v Přerově, 2018, s. 11-13

⁸⁴ *Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2019*, s. 52

⁸⁵ *Nabídka školám ve školním roce 2018/2019*. Muzeum Komenského v Přerově, 2018, s. 15-19

⁸⁶ *Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2011*, s. 54

⁸⁷ *Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2013*, s. 58-59

linii II... Spolu a společně v Jihlavě, V první linii III... Komunikace se zákazníkem aneb Co může ovlivnit každý z nás v Hradci Králové. V tomtéž roce také muzeum spolupracovalo na uspořádání celostátní akce *Kolokvium 2015, Různé cesty, stejné cíle (Vhodné strategie a účinné metody zpřístupnění muzejního a galerijního obsahu)* v Plzni, kde byla hlavním organizátorem a moderátorem Kateřina Tomešková.⁸⁸ Roku 2016 se stalo přerovské muzeum spoluorganizátorem celostátního semináře pro pedagogické pracovníky škol i muzeí v Litomyšli s názvem: *Škola a muzeum – místa edukačně podnětného setkávání. Aplikace metod zážitkové pedagogiky do školního vzdělávání*. Ve spolupráci s Asociací muzeí a galerií ČR pak muzeum uspořádalo dvoudenní celostátní akci *Kolokvium Přerov 2016* na téma *Jak pracuje tým. Prezentační a edukační aktivity jako důvod spolupráce mezi muzejními profesemi*.⁸⁹

Rok	Lidové zvyky na Hané	Tajemství přerovského zámku	Archeologie Přerovska
2010	368	X	702
2011	nejsou dostupná data	X	nejsou dostupná data
2012	29	X	799
2013	79	X	1462
2014	122	267	869
2015	59	459	715
2016	29	147	1054
2017	37	60	1156
2018	0	23	921
2019	31	35	1197

Tabulka č. 1: Návštěvnost edukačních programů „Lidové zvyky na Hané“ a „Tajemství přerovského zámku“ v porovnání s nejnavštěvovanějším programem Muzea Komenského v Přerově

V tabulce je možné si prohlédnout návštěvnost dvou edukačních programů, kterými se budu ve své diplomové práci zabývat – jedná se o program *Lidové zvyky na Hané*, který probíhá v expozici Národopisu Hané a dále *Tajemství přerovského zámku*. Návštěvnost těchto dvou programů v tabulce srovnávám s edukačním programem, který

⁸⁸ Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2015, s. 57

⁸⁹ Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2016, s. 59

probíhá v expozici Archeologie Přerovska od jeho uvedení v roce 2010 je dodnes nejnavštěvovanějším edukačním programem Muzea Komenského.

O program, který se věnuje hanáckému národopisu byl největší zájem v roce 2010, kdy jej navštívilo 368 osob, nejnižší v roce 2018, kdy byl zájem o tento program nulový. Nejvyšší návštěvnost programu o přerovském zámku byla rok po jeho uvedení a činí 459 osob, nejmenší zájem o něj byl roku 2018, kdy jej navštívilo pouze 23 osob.

ANALÝZA A INOVACE EDUKAČNÍHO PROGRAMU *LIDOVÉ ZVYKY NA HANÉ*

6. Konceptová analýza edukačního programu „Lidové zvyky na Hané“ v Muzeu Komenského v Přerově

6.1 Anotace edukačního programu

Edukační program je určen pro děti z mateřských škol a žáky 1. stupně na ZŠ, trvá 60 minut a jeho cena je 40 Kč na jednoho žáka. Cílem programu je seznámit žáky s geografickým vymezením oblasti Hané, hanáckým nářečím, krojem a zvyky. Žákům je dále přiblížen běžný život na venkově a jsou zdůrazněna specifika jednotlivých ročních období. Program byl v MK poprvé představen v roce 2010, kdy se jej zúčastnilo nejvíce žáků – celkem 368 (včetně pedagogického doprovodu). Od té doby statistiky udávají nižší návštěvnost, přičemž nejmenší popularitu měl program v roce 2018, kdy byla jeho návštěvnost nulová.

Edukační program probíhá v 1. patře MK v expozici Národopisu Hané a Záhoří. Tato expozice byla veřejnosti otevřena v říjnu 1996. Expozice je umístěna ve dvou sálech a částečně na přilehlé chodbě. Instalace je řešena formou prosklených stěn, za nimiž jsou výjevy tvořené krojovanými figurínami a doplněné o lidové plastiky, obrázky na skle, nábytek, keramiku, nářadí apod. Větší místnost je věnována centrální oblasti Hané a zachycuje lidové zvyky v průběhu ročních období. Jaro je symbolizováno ve Velikonocích, léto znamená práci na poli, podzim žena v hanáckém smutečním kroji a zvyky v období Dušiček, zimu žena v domácím kroji u prádla v jizbě, vánoční pečivo a masopustní zvyky. V expozici je také znázorněna hanácká svatba, jedna z vitrín je pak věnována přerovskému modrotisku. Druhá místnost je zaměřena na život záhorských Hanáků od narození do stáří.⁹⁰

Já jsem měla možnost průběh tohoto programu sledovat 26. června 2019, kdy se jej účastnili žáci ze 4. a 5. třídy ZŠ Soběchleby (vesnice vzdálená asi 20 km od Přerova). S programem jsem se ale seznámila už před měsícem, a to 22. května 2019, kdy mi edukační program představila muzejní pedagožka Jana Trtíková s průvodkyní Petrou Trlidovou, která program vedla během mého náslechu v červnu.

⁹⁰ HIMMLER, Radim. *Využití zámku v Přerově pro výstavní a expoziční účely Muzea Komenského v Přerově. Současnost a výhled do budoucna*. In: Přerovský zámek, Přerov, 2010, s. 243

6. 2 Průběh edukačního programu

Program začíná na chodbě před národopisnou expozicí. Lektorka přivítá žáky následujícími slovy: *„Oblast’ Hané nandete v prostředko Morave, v dolní a prostřední části Hornomoravskýho óvala, jak říkajó intoši. Jak me Hanáce skromně říkáme, Haná je nejlepší ze všeckých moravských oblastí, máme tam všecko, co potřebojem a co nemáme, to si mužem kópit. Akorát ta hanáčtina nám k posledko moc nende. Děcka mlovijó po panské a nad hančtěnó se ošklibají nebo ji jož nerozomijó. Tož, néni to škoda?“*⁹¹

Žáci se pak posadí na molitanové podložky a lektorka jim pokládá dotazy, ze kterého města pochází – ve většině případů žáci zjistí, že je to oblast Hané. Poté žákům pustí na notebooku krátké video (o délce asi 3 minuty) – pohádku s loutkami o pověsti, jak vznikl název Haná. Po jeho skončení se žáků zeptá, zda správně pochopili obsah pohádky a ví tedy, jak mohlo vzniknout toto pojmenování. Následuje další video, které trvá necelých 5 minut a lektorka jej pouští dvakrát – po druhé k němu přidává svůj komentář. Video zobrazuje hanáckou dvojici ve světnici, kde popisují své zvyky v jednotlivých ročních obdobích a ukazují části svého kroje. Videem provází malá loutková figurka – průvodce Honza. Poté, co se žáci dodivají na video, ukáže lektorka žákům figurku Honzy v malé papírové hanácké světnici a vysvětlí jim, že Honza pochází z Čech, na Hanou přijel, aby si našel svou „*děvčicu*“ a chce se poučit o lidových tradicích na Hané, stejně jako oni. Pokud jsou na programu menší děti, následuje je lektorka s figurkou Honzy po celou dobu programu. Před vstupem do expozice se skupina ještě zastaví před velkou mapou Hané z přelomu 19. a 20. století a ukazují si její oblasti, přičemž v každé se nosily jiné kroje a mluvilo se jiným nářečím. Lektorka hovoří po celou dobu programu na žáky hanáckým nářečím. Pokud vidí, že jí žáci – ale spíše ti mladší – nerozumí, řekne tu samou větu ve spisovné češtině.

Po tomto úvodu vejde skupina do expozice, kde žáci dostanou pracovní listy, ve kterých je křížovka. Neobsahuje otázky, ty jim pokládá během celého programu lektorka, žáci jsou tak po celou dobu aktivizováni tím, že čekají na otázku do tajenky a musí dobře poslouchat, aby znali odpověď. Otázek je celkem deset. Mladší děti nemají v tajence

⁹¹ TOMEŠKOVÁ, Kateřina. *Otevřena klenotnice poznání. Didaktické analýzy edukačních programů Muzea Komenského v Přerově*. Olomouc 2015. Univerzita Palackého, s. 162

slova. Lektorka jim položí otázky, žáci odpoví a lektorka jim na tabulce ukáže dané písmeno, které patří do tajenky, a zapíše jej učitelka.

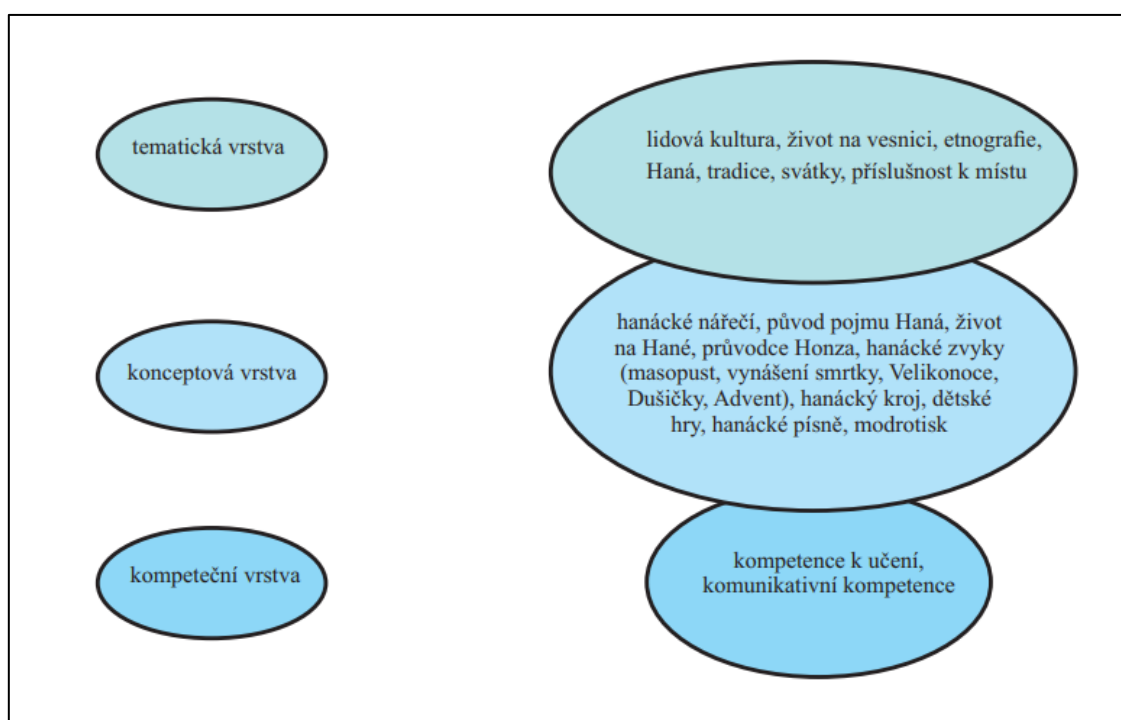
Program začíná v různých částech expozice, podle toho, jaké je zrovna roční období. Protože se každé období vyznačuje něčím jiným, povídá žákům lektorka zajímavosti, pranostiky, detaily z každodenního života, popisuje kroje na figurínách, zvyky, které Hanáci ve vybraném ročním období dodržovali. Hovoří také o významných událostech v průběhu roku, jako je masopust, vynášení smrtky, Velikonoce, Dušičky a Advent. Na konci výkladu o hanácké části expozice ukáže lektorka žákům obrázek s částí kroje, zdobeného květinovým motivem a ti jej mají najít v expozici. Kroj s tímto motivem se nachází ve druhé místnosti, a tak se může skupina plynule přesunout dál. Místnost se záhorskými kroji je menší. V rohu místnosti má lektorka přichystaný kufřík, ve kterém se nachází jednotlivé části dětského hanáckého kroje. Pokud je ve skupině menší chlapec, obleče jej lektorka do kroje a popisuje jednotlivé části. Následně vytahuje z kufříku ukázky z kroje pro dospělé a žáci hádají, jestli se jedná o ženský nebo mužský kraj. Úplně nakonec ukáže lektorka šátek, který nosily na hlavě ženy, ukáže žákům, jak je velký (společně jej chytí za rohy, roztáhnou a zkusí se pod něj všichni schovat) a poté jim ukáže na figuríně, jak si jej ženy dokázaly uvázat kolem hlavy.

V expozici se záhorskými kroji jsou kromě figurín dospělých osob také figuríny s dětským oblečením a kroji. Lektorka žákům popíše, jaké hry si hrály děti v jejich věku a poté nechá děti hrát hru s házením knoflíků na určitý bod. V místnosti je zároveň velké vědro s obilím, na které si mohou žáci sáhnout, nabrat si jej do ruky a zjistit, jak vlastně obilí vypadá. Poté se přesunou opět do první místnosti a zazpívají si tradiční hanáckou píseň (lektori tyto písně vybírají podle věku dětí, velikosti skupiny apod.) nebo si zatančí hanácký lidový tanec.

Poté se děti posadí na zem a lektorka jim vysvětlí princip modrotisku, který byl na Hané využíván. Sami si pak mohou navrhnout vzor, který namalují zmizíkem na modré tvary zvonů nebo květin a mohou si jej odnést domů. Lektorka je upozorňuje, aby malovali pouze přírodní motivy nebo krajky, jako se malovalo dříve. Na závěr programu ukáže lektorka dětem některé hanácké nářadí a ptá se jich, jestli už se s ním někde setkali a co se s tímto nářadím mohlo dělat (např. koš na ovoce, lopata na mouku, valcha na praní nebo hřidel na míchání povidel). Edukační program je ukončen tím, že žáci mají doplněny všechna slova nebo písmena v křížovce a celá třída nebo skupina pak dostane od lektorky certifikát a medaili.

7. Analýza edukačního programu

Pro analýzu tohoto edukačního programu jsem zvolila konceptový diagram, který pracuje se třemi vrstvami: tematickou, konceptovou a kompetenční. Ústřední úroveň je tvořena konceptovou vrstvou, která reprezentuje koncepty určitého vzdělávacího oboru. Tyto pojmy, kategorie a vztahy mezi nimi reprezentují realitu a naše poznání světa. Právě kolem nich probíhají procesy vyučování a učení, a tedy i samotný edukační program. Tematická vrstva zachycuje oborové koncepty, se kterými muzejní pedagog pracuje při plánování programu. Propojuje obsah každodenní žákovské zkušenost s obsahem daného oboru. Poslední vrstvou je kompetenční vrstva. Tato vrstva zachycuje přesah výuky nad úroveň oboru a směřuje k nad-oborovým cílům.⁹²

Obr. č. 1: Konceptový diagram edukačního programu Lidové zvyky na Hané

7.1 Rozbor obsahu s výhledem k alteraci

Mezi cíle této práce patří zhodnocení edukačního programu a navrhnutí takové alterace, která povede ke vzniku nového scénáře, který tento program zkvalitní pro novou generaci žáků, kteří mají na muzeum jiná očekávání než před deseti lety, kdy tento program vznikl (rok 2010).

⁹² ŠOBÁŇOVÁ, Petra a kol. *Vzdělávací obsah v muzejní edukaci*. S. 56-58

Zde bych nyní vyjmenovala některé části programu, které by dle mého názoru mohly být vynechány nebo změněny včetně důvodů proč. Pro začátek bych zmínila pracovní list, který má žáky provádět programem. Velkou chybu vidím v zařazení pracovního listu pro předškoláky, kteří mají na pracovním listu pouze tajenku, jejich učitelka jim do ní dopisuje písmena, která jí lektorka ukazuje na kartách za každou správnou odpověď na její otázky. Muzejní pedagožka ukazuje kartu s písmenem i dětem, ale protože ti neumí číst, je pro ně tato aktivita zbytečná a nemotivující. Pro žáky na ZŠ už dle mého názoru není pracovní list s křížovkou tak atraktivní, jak mohl být před několika lety.

Další problém nastal, když lektorka mluvila na žáky v hanáckém nářečí. Žáci na ni „zírali“ a příliš jí nerozuměli a bylo nutné, aby jim vše, co řekla zopakovala ve spisovné češtině. Nářečí je však důležitou součástí hanácké kultury, a tak bych jej z programu nevyřazovala, vybrala pro jeho prezentaci pouze jinou metodu.

Sledování videí na začátku programu bych však úplně vynechala. Původně mě napadlo, že by se videa mohla pouštět přes projektor, protože když lektorka drží notebook a na něj se dívá 25 žáků, může to být pro některé nepohodlné. S použitím projektoru (pokud je vůbec k dispozici pro edukační programy) se ale váží technické otázky, které mohou vypovídat v neprospěch jeho využití – je vůbec v muzeu poblíž expozice vhodná bílá stěna atd. Myslím si ale, že programu neublíží, když se videa vynechají úplně. Je možné, že když před 10 lety program začínal, bylo pro žáky sledování videa příjemným zpestřením – dnes se však s videi setkávají všude a na spoustě různých zařízeních (včetně předškoláků). Ke zvážení je taky obsah videí. Pointou prvního videa je to, jak vznikl název Hané, kdy neposlušný čert musel plnit úkol, který nechtěl a říkal u toho „hana mi“. S tímto výrazem nejsou žáci prakticky vůbec obeznámeni a z videa si tak bez vysvětlení lektorky moc neodnesou. Video o životě hanáckého páru je jistě vhodnější, ovšem jeho kvalita už neodpovídá dnešnímu očekávání. O jejich životě a zvycích se navíc dá s žáky mluvit rovnou v expozici.

Jako další bych z programu vynechala hru hanáckých dětí s házením knoflíků na bod – připadalo mi, že program jenom zbytečně natahuje a opět žáky moc nezaujala a nebavila. Stejně tak příliš nefungoval zpěv hanácké písně, žáci se k lektorčinu zpěvu ani nepřidali. Hanácké písně by bylo lepší pustit jako zvukovou kulisu nebo dát starším žákům píseň a její text k rozboru. Dále si nemyslím, že by v programu měla zůstat aktivita spojená s povídáním o modrotisku. Kreslení zmizíkem do vystřiženého kusu papíru potřeného modrým inkoustem shledávám až moc jednoduchou aktivitou, a hlavně tato

metoda neodpovídá skutečnému principu modrotisku. Na žácích však bylo během této výtvarné aktivity znatelné, že jsou za ni rádi.

Na konci programu dostali žáci certifikát a medaili, což jsou dárky od muzea na památku, které musely být cennější v době, kdy v MK edukační programy začínaly, přerovské školy na ně nebyly zvyklé, a tak si je žáci jistě odnášeli jako něco, na co mohou vzpomínat. Dnes se žáci edukačních programů účastní pravidelně a mnohem častěji, a proto si nemyslím, že je nutné, aby si z programu ještě odnášeli památeční předměty, které pro ně už nejsou takovou lákavou odměnou.

Edukační program má tedy jistě mnoho komponentů, které by se měly z důvodu neaktuálnosti a nízké atraktivity pro žáky – kteří jsou po deseti letech od uvedení programu zvyklí na úplně jiné věci – vyřadit. Jiné části programu je třeba pro žáky uvést jinými metodami, které je více aktivizují, a hlavně motivují k tomu, aby si program více užili. Program má také několik výraznějších částí – zdržela bych se zejména u loutkové postavičky Honzy. Během náslechu jsem si všimla toho, že lektorka žákům řekla, že je Honza programem provede, ale z průběhu programu se pak docela vytratil. To mohlo být způsobeno věkem žáků – na 4. a 5. třídu už loutková postava tolik nefunguje, v tom případě jim ale lektorka Honzu nemusela vůbec ukazovat. Na tuto loutku bych se zaměřila mnohem více a ve verzi programu pro mladší žáky bych z něj udělala nosnou postavu celého programu.

8. Alterace

Tato část konceptové analýzy obsahuje posouzení kvality edukačního programu a návrh alterace. Kvalitu programu lze posoudit na škále od selhávající přes nerozvinutou k podnětné a rozvíjející. Tento program bych ohodnotila jako nerozvinutý. Během edukačního programu na žáky působily bez efektu dvě úvodní videa a také pracovní list je nemotivoval a nepodporoval v učení tak, jak by správně měl. Stejně tak např. aktivita spojená s modrotiskem žákům vůbec nevysvětlila podstatu této výtvarné techniky.

Nyní nastíním návrh alterace, který bude dále podrobněji analyzován a přesně popsán v bodovém scénáři. Edukační program Lidové zvyky na Hané je určen dětem na MŠ a žákům 1. stupně ZŠ, což bych chtěla zachovat, ovšem s důraznějším rozdělením – jiný průběh bude mít program pro děti ze školek a žáky z 1. a 2. třídy, jiný obsah a metody budou pro věkovou skupinu 3. – 5. třída. Ráda bych vymyslela nový název edukačního programu a dvě různé anotace pro tyto věkové skupiny.

Další změnou, kterou chci provést, je přidání výtvarné aktivity. Výtvarná aktivita pro mladší žáky bude plynule navazovat na průběh programu a tematicky tak celý program ukončí – žáci si z muzea odnesou jednoduchý výrobek spojený s hanáckou kulturou a zároveň doplní celý příběh programu. Další z inovací je již výše zmíněná loutková postavička Honzy z Čech. Pro děti ze školky a žáky 1. a 2. třídy bych chtěla z Honzy udělat postavu, který je provede celým programem a zároveň jim bude říkat svůj příběh – proč přijel na Hanou, kde bydlí, jaká je jeho každodenní práce, jaké zvyky a tradice ho překvapily, jak si zvykal na hanácké nářečí – hlavně si však hledá svou *děvčicu*, ze které se posléze stane jeho nevěsta a příběh bude ukončený hanáckou svatbou.

Jako další inovaci bych ráda změnila klasickou ukázkou hanáckého kroje v módní přehlídku, kdy vybraní žáci dostanou některé části kroje z kufríku a projdou se s nimi uličkou tvořenou z jejich spolužáků. Lektorka popíše, co má žák na sobě, během přehlídky by mohla jako hudební kulisa hrát lidová hudba. Také by se dalo zjistit, jestli nemá muzeum v depozitáři i jiné části kroje, které by se mohly během edukace využít.

Ráda bych také vybrala z témat, které se zabývají tradicemi v období různých svátků jen ty nejdůležitější, které děti znají nejlépe. Aby se jim dalo věnovat po dostatečně dlouhý časový úsek, byly by navíc tyto svátky rozděleny sezónně. Rozhodla jsem se pro Velikonoce a Vánoce a v letním období, tedy od května do června by byl program zaměřený na práci na poli, žně a ukázkou hanáckého nářadí. Pro mladší věkovou skupinu bych pak chtěla zařadit ještě Masopust, jelikož pro dětského návštěvníka může být toto téma velmi zajímavé.

Se staršími žáky bych se dále chtěla věnovat hanáckému nářečí, ale v jeho psané podobě básničky. Tato věková skupina by zároveň mohla pracovat ve skupinách.

9. Návrh inovovaného edukačního programu

Při tvorbě nových scénářů programu jsem se rozhodla vycházet ze stejných cílů, které byly stanoveny u původního programu, pouze jen s menšími úpravami. Cílem programu tedy stále zůstává to, že chci seznámit žáky s geografickým vymezením oblasti Hané, hanáckým nářečím, krojem a zvyky. Další cíl programu byl ten, že žákům je přiblížen běžný život na venkově a jsou zdůrazněna specifika jednotlivých ročních období. Myslím si, že k tomu, aby byl opravdu přiblížen běžný život na venkově by bylo potřeba celého zvláštního programu, který se tomu bude věnovat. Život na venkově bude tedy pouze nastíněn v rámci příběhu Honzy ve verzi pro mladší děti. Dále také nebudu

zdůrazňovat specifika jednotlivých ročních období, opět dojde pouze k nastínění ve verzi pro mladší děti, aby lépe pochopily Honzův příběh.

Předtím, než jsem se pustila do tvorby bodového scénáře, měla jsem určitou představu toho, jak bych chtěla, aby inovovaný program vypadal. Tyto neuspořádané návrhy jsem si pak ujasnila díky provedení podrobné analýzy, která se skládá z rozboru pojmů, operací, mezipředmětových vztahů a následně odpovědí na podotázky z celkem šesti témat – motivace, cíle, předchozí znalosti a dovednosti, hodnocení, pomůcky a časové rozvržení a týmování.⁹³ Následně jsem přikročila ke tvorbě bodového scénáře, kde jsem si více rozvrhla obsah jednotlivých aktivit v rámci edukačního programu a vybrala nejvhodnější metody a pomůcky. Ke každému novému programu jsem poté vytvořila nový konceptový diagram.

9.1 Verze programu pro děti z MŠ a žáky 1. a 2. třídy na ZŠ

Název programu: Jak šel Honza na Hanou

Délka programu: 60 minut

Pojmová analýza (analýza klíčových pojmů, které se týkají programu): Haná (jako oblast, kde žijeme, bližší specifikování není pro tuto věkovou kategorii třeba), masopust (kdy a proč se slaví, jak se slaví, s bližším zaměřením na pokrmy a popis masek), Velikonoce (symboly Velikonoc, tradiční pokrmy, tradice které znají i děti) nebo Vánoce a Advent nebo tradiční pracovní nářadí – různé varianty podle ročního období, hanácký kroj (ukázka kroje, popis některých částí, mužský i ženský kroj), hanácká svatba (popis kroje – v čem se lišil od běžného, hanácký svatební koláč), roční období (střídání ročních období a různá specifika jednotlivých období)

Operační analýza (analýza činností a operací, které pedagog vykonává, aby bylo dosaženo stanoveného cíle): během celého programu – interakce s loutkou, výběr pokrmů během masopustu, poznávání tradičních surovin / nebo nářadí, hanácká módní přehlídka, výroba ptáčka ze svatebního koláče

Mezipředmětové souvislosti: český jazyk (ústní projev), prvouka (orientace v tradicích a zvycích), výtvarná výchova/ praktické činnosti (výroba ptáčka)

⁹³ Převzato z: ŠOBÁŇOVÁ, Petra. JOHNOVÁ ČAPKOVÁ, Michaela. *Plánování edukačních aktivit v muzeu. Od strategického plánu k přípravě edukačního programu*. Olomouc, 2015

1. Motivace:

Proč je právě toto téma pro žáky zajímavé? Jejich průvodcem nebude pouze dospělý člověk, ale také loutka, která je dětskému návštěvníkovi mnohem bližší. Edukační program probíhá jako Honzův příběh, do kterého se mohou vcítit, protože Honza objevuje mnoho nových věcí, stejně jako oni v tomto věku, mohou se tedy do Honzovy role snadno vžít a chtít s ním příběh prožít.

Jak souvisí s jejich předchozími znalostmi a zkušenostmi? Žáci už určitě znají masopust a Velikonoce/ Vánoce nebo někdy byli na svatbě.

2. Cíle:

Co konkrétního se žáci naučí? Žáci se dozvědí, kdy se koná masopust a proč, poznají pokrmy, které se v tomto období podávaly a prohlédnou si masopustní masky. Žáci v rozhovoru s Honzou vyjmenují Velikonoční symboly a tradice/ Vánoční symboly a tradice/ žáci se se seznámí s tradičním hanáckým nářadím. Žáci si prohlédnou a vyzkouší části hanáckého kroje, seznámí se s tradicemi spojenými s hanáckou svatbou. Žáci jsou schopni vyrobit si část hanáckého svatebního koláče.

Čemu by měli porozumět? Místo, kde žijeme vypadalo dříve jinak, lidé se oblékali jinak, ale jejich tradice a zvyky si opakujeme dodnes.

K čemu konkrétně jim to bude? S vybranými tradicemi se setkávají každoročně v rodinném kruhu a prostor je jim věnován také ve škole.

3. Předchozí znalosti a dovednosti:

Co musí předem znát či umět, aby pro ně program měl smysl? Střídání ročních období, velikonoční/ vánoční tradice, ve výtvarné dílně pak práce s nůžkami a lepidlem.

4. Hodnocení:

Jaké důkazy mohou získat o tom, že se žáci něčemu naučili? Během programu nebudou žáci dostávat úkoly na kontrolu jejich znalostí. Důkazy o tom, zda se něčemu naučili tedy mohou získat pouze z rozhovoru nebo pozorování.

5. Pomůcky a časové rozvržení:

Jaké pomůcky budeme potřebovat?

- loutka Honzy

- makety tradičních masopustních jídel (koblihy, jitrnice, škvarky, klobásy, sklenička s marmeládou, sklenička s povidly, slivovice) a moderních jídel + bílý ubrus
- pro jarní období (reálné suroviny nebo makety): miska s hrachem, čočkou, jáhly, pohankou a kroupami, mazanec, jidáše + pomlázka
- pro zimní období houby, kroupy, červenou řepu, zelí, vánočku, perníky
- pro letní období hanácké pracovní nářadí
- dva kufříky s částmi mužského (klobouk, kabátek, límeček, krajkové zakončení rukávů, opasek) a ženského kroje (stuha do pasu, červený šátek, zástěrka, vestička)
- notebook s nachystanými lidovými hanáckými písničkami
- obrázky s ptáčky, ploché špejle, mašličky, nůžky, lepidlo

Jak časově rozvrhneme jednotlivé aktivity? 5 minut bude věnováno úvodu, 15 minut masopustu, 10 minut Velikonocím/ Vánocům/ hanáckému nářadí, 20 minut hanáckému kroji a svatbě, 10 minut výtvarné dílně

6. Týmování:

Jak budou žáci rozděleni do skupin? Žáci nebudou rozděleni do skupin, edukační program bude probíhat jako hromadná forma výuky.

9. 1. 1 Bodový scénář

1. Úvod (5 minut) – seznámení se s novým prostředím a jejich průvodcem, loutkou Honzy

Metody: slovní – vyprávění

a. Cíle: Žáci se seznámí s loutkou Honzy, dozví se, proč přišli do muzea, naladí se na edukační program.

b. Popis aktivity: Lektor s loutkou Honzy stojí na chodbě před vstupem do národopisné expozice. Žáci jsou shromážděni před ním a věnují pozornost loutce, která je přivítá.

Honza: *Ahoj děti! To jsem rád, že se vás tu tolik sešlo! Já se jmenuji Honza a pocházím z Prahy. Před pár dny jsem ale přijel sem do Přerova, protože v Praze už mě to nebavilo, tady mám strýčka, a od něj jsem slyšel, jak je ta oblast Hané, kde se nachází Přerov krásná, a že tu žijí samé pěkné děvčice. Tak tomu už jsem vůbec nemohl odolat, sbalil*

jsem se a jel jsem na jeho grunt, tedy ten statek, kde mu teď pomáhám a učím se všechno o těch Hanácích, abych sem zapadl, a líbil se všem těm pěkným děvčicím! Pomůžete mi, abych se toho naučil co nejvíc?

c. Pomůcky: loutka Honzy z Prahy

2. Masopust (15 minut) – první setkání Honzy s hanáckou tradicí, popis masopustu, představení pokrmů a masek

Metody: slovní – vyprávění, rozhovor; aktivizační – didaktická hra

a. Cíle: Žáci dovedou popsat, co je to masopust a proč se slaví.

Žáci si v rozhovoru s Honzou popíší masky z masopustního průvodu.

Žáci jsou schopni vybrat pokrmy, které jedli Hanáci během masopustu.

b. Popis aktivity: Lektor s Honzou a žáky se shromáždí před vitrínou o masopustu, kde je zároveň vidět hanácká světnice. Honza se ptá žáků, jestli ví, co je to masopust, popíše jim, o jaký svátek se jedná a jak se slaví. S lektorem si žáci vyjmenují některé masky z masopustního průvodu. Následně jim Honza popíše, jak si masopust užil, jaké jídlo jedl a co viděl za masky, které jsou i ve vitrínách. Poté má lektor pro žáky úkol – vybrat ze špajzu pokrmy v podobě maket, které mohli Hanáci během masopustu sníst a odlišit je od pokrmů, které žáci jedí dnes. Žáci si budou vybírat z následujících tradičních pokrmů: koblihy, jitrnice, škvarky, klobásy, sklenička s marmeládou, sklenička s povidly, slivovice a odlišovat je budou od: hamburgeru, pizzy, Coca Coly, zmrzliny a hranolků.

Honza: *Tak takhle si tady bydlím. Je únor, a tak trávíme hodně času v naší světnici. Naštěstí máme špajz plný zásob z letní úrody. Teď se ale chystá něco velkého a všichni se na to těší. Už jsem o tom něco slyšel, ale nikdy jsem to na vlastní oči neviděl. Jmenuje se to masopust. Vy už jste o tom někdy slyšeli? Je to dost zvláštní slavnost, tak třeba ten název, víte, z jakých dvou slov se skládá? Maso a půst. A přitom se celý ten den prý sní tolik masa. Potom jsem ale zjistil, že po tomhle masopustu vlastně nastává opravdový půst bez masa, po kterém tu budou Velikonoce. Je to vlastně takové období hodování, veselí, které je ukončeno průvodem masek. Teď se ale půjdu se podívat, jestli není třeba, abych s něčím pomohl a pak vám řeknu, jak jsem si ten masopust užil.*

Následuje rozhovor lektora s žáky o masopustních maskách (medvěd, kobyly, slaměný – aby žáci viděli rozdíl mezi slámou a senem, ukáže jim lektor, jak vypadá sláma a seno a nechá kolovat, aby si je žáci ohmatali, bába s nůši – ty je možné vidět i za vitrínou).

Honza: *A je po masopustu! Všichni byli veselí, všude bylo tolik dobrého jídla, a tak moc jsem se už dlouho nenasmál. Měl jsem kobližky s marmeládou, povidla, ale taky jitrnice, škvarky a strýc vypil hodně slivovice! Nejvíce se mi ale líbil průvod s maskami, a to, jak krásně vyhrávala muzika. Já jsem na sobě žádnou masku neměl, ale příští rok už bych v průvodu moc rád šel. Dozvěděl jsem se toho o těch maskách opravdu hodně, tak jsem zvědavý, jestli to znáte taky. Hele, tady za mnou nějaké masky jsou? Poznáte je?*

Žáci zopakují názvy masek, které se právě dozvěděli, Honza je za to pochválí. Lektor se jich pak zeptá, jestli si správně zapamatovali, co se o masopustu jedlo. Žáky pak nechá vybrat z maket tradičních masopustních jídel a z moderních ty, které by si dal během masopustu Honza a vyskládají je na bílý ubrus před vitrínou.

c. Pomůcky: loutka Honzy, seno a sláma, makety jídla a pití, které Hanáci konzumovali během masopustu a moderní potraviny, bílý ubrus

3. Jarní varianta: Velikonoce (10 minut) – seznámení se s Velikonočními tradicemi

Metody: slovní – vyprávění, rozhovor; názorně-demonstrační – předvádění a pozorování

a. Cíle: Žáci se seznámí s tradičními hanáckými pokrmy během Velikonoc a v rozhovoru s Honzou sami vyjmenují velikonoční symboly a tradice, které znají.

b. Popis aktivity: Žáci s lektorem a Honzou stojí před vitrínou, která se věnuje jaru a Velikonocím. Připomenou si půst, lektor jim nechá kolovat misky s čočkou, hrachem, jáhly, pohankou a s kroupami, aby se seznámili s tím, co se v tom období jedlo. Ukáží si také tradiční pečivo – mazanec a jidáše. Honza se poté žáků ptá na velikonoční symboly a tradice které znají, ukáže jim svou pomlázku a požádá chlapce, jestli by ho nenaučili nějaké koledy.

Honza: *Zimě už je naštěstí konec, venku se začíná oteplovat, všechno krásně kvete a voní... Víte, v jakém ročním období se teď nacházíme? Ano, je to jaro! A s jarem také přichází jeden další svátek – víte který? Jsou to Velikonoce. Už víte, že po masopustu se drží půst. Ten trvá celkem 40 dnů, a kromě nedělí se nesmí jíst maso. Lidé se chtějí očistit, aby se mohli připravit na oslavu toho, že Ježíš Kristus vstal z mrtvých. Pojdte se tedy podívat, co teď jím (lektor nechá kolovat misky s hrachem, čočkou, jáhly, pohankou a kroupami, mazanec a jidáše). Poznáte, co to mám tady v této misce...? Ted' by mě zajímalo, co byste mi mohli říct o Velikonocích vy! Chystáte se na ně doma nějak...?*

Pokud si někdo vzpomene na pomlázku, ukáže jim lektor, že pomlázku už má Honza nachystanou a opět může nechat kolovat. Zeptá se žáků, jestli znají nějaké velikonoční

koledy, kterých moc nezná a rád by se naučil nějaké nové, aby byl na Velikonoční pondělí připravený.

c. Pomůcky: loutka Honzy, miska s hrachem, miska s čočkou, hrachem, jáhly, pohankou a kroupami, mazanec, jidáše, pomlázka

Letní varianta (květen-červen, září): Honza bude žákům povídat o tom, že je léto a hodně se pracuje na poli... Lektor žákům popíše a ukáže tradiční hanácké nářadí, které se nachází v expozici, žáci si je budou moct osahat a vyzkoušet, jak se s nimi manipuluje. Práci na poli – sklizni a ukázkám nářadí se může edukační program věnovat i v případě, že by jej žáci navštívili v září.

Zimní varianta (říjen-prosinec): Tato aktivita by následovala hned po úvodu a po ní by byl představen masopust. Honza žákům představí, jak se na Hané chystají na období Vánoc, bude se ptát žáků, jak se na ně doma chystají a ukáže jim některé tradiční pokrmy: houby, kroupy, luštěniny, zelí, řepa, sušená jablka, vánočka, perníky...

4. Hanácký kroj a svatba (20 minut) – ukázka hanáckého kroje, popis hanácké svatby

Metody: slovní – vyprávění, rozhovor; názorně-demonstrační – předvádění a pozorování

a. Cíle: Žáci se seznámí s hanáckým krojem, vyzkouší si některé části kroje a poslechnou si hanáckou lidovou hudbu.

Žáci si prohlédnou hanácký svatební kroj a svatební koláč.

b. Popis aktivity: Žáci a lektor se posadí na podsedy do středu místnosti, kde se nachází dva kufříky – s ženským krojem označený obrázkem s holčičkou na víku a s mužským krojem s obrázkem chlapečka. Honza jim vysvětlí, že je léto a jde na veselku a neví, co si má obléknout. Lektor s žáky si prohlédnou kufříky, kde jsou na ukázkou některé části mužského a ženského hanáckého kroje. Vybraní žáci si je vyzkouší a ukáží je spolužákům, jako by byli na módní přehlídce. K tomu bude hrát hanácká lidová písnička. Honza pak žákům řekne, že na veselce poznal skvělou děvčicu a budou se brát. Lektor žákům poté popíše hanácký svatební kroj a žáci si prohlédnou svatební koláč. Vysvětlí žákům, že Honza teď vůbec nemá čas za nimi přijít, ale rád by je měl na své svatbě.

Honza: *Teda, to je ale horko! Sluníčko svítí už od rána, hodně pracujeme na poli, ale vypadá to, že dnes konečně přijde nějaká odměna. Slyšel jsem totiž, že se bude konat*

veselka! Možná, že tam konečně potkám tu svou děvčicu. No ale co si mám obléct? Měl bych se podívat do svého kufříku, co všechno tu mám...

Lektor žákům řekne, že do jeho kufříku se mohou podívat i oni. Nejprve se ale žáků zeptá, jestli vědí, co je to veselka a popř. jim to vysvětlí. Poté už nahlédnou do Honzova kufříku, lektor ukáže žákům jednotlivé části kroje a ptá se, kdo by si je chtěl vyzkoušet. Poté lektor ukáže žákům obsah kufříku s ženským krojem a vybere děvčata, která by si je chtěla vyzkoušet.

Poté jim vysvětlí, že si udělají malou hanáckou módní přehlídku. S žáky, kteří si vybrali kroj ke zkoušení půjde do druhé místnosti expozice, kde je nechá, aby si kroj oblékli. Ti, co si kroj zkoušet nebudou, zůstanou sedět, a to ve dvou řadách naproti sobě. Lektor jim pustí hanáckou lidovou písničku, „aby se cítili jako na veselce“. Žáci s krojem pak budou mezi nimi procházet a lektor okomentuje, co mají právě na sobě. Poté s pomocí lektora vrátí kroj zpět do kufříků, opět se posadí a vrací se Honza.

Honza: *Tak si představte, co se mi na veselce nestalo! Potkal jsem tu nejlepší děvčicu ze všech! Jmenuje se Anna, ale já jí říkám Andulko. Protancovali jsme spolu celý večer! Asi nebudu na nic čekat a půjdu její rodiče požádat o její ruku. Držte mi palce! Pak se za vámi hned vrátím a řeknu vám, jak to dopadlo.*

Lektor se pak zeptá žáků, jak si myslí, že to tedy dopadlo, ožení se Honza s Andulkou? Budou mít svatbu? Potvrdí jim, že svatba bude, a že je Honza kvůli tomu velmi zaneprázdňený, aby jim to řekl. Proto se půjdou podívat do vitríny, kde je hanácký ženich s nevěstou a ukáže jim, že takto by mohli vypadat na své svatbě. Popíše žákům jejich kroj, zeptá se, jestli vidí nějaké rozdíly oproti kroji, který právě viděli. Upozorní je také na tradiční hanácký svatební koláč. Vysvětlí žákům, že jsou do něj napíchnuty na tyčkách figurky z těsta ve tvaru různých ptáčků, a po skončení svatby si každý host jednu odnesl. A protože Honza na všechny žáky myslel, chtěl by, aby si i oni odnesli část z jejich svatebního dortu.

c. Pomůcky: loutka Honzy, dva kufříky s částmi mužského a ženského hanáckého kroje, notebook s hanáckou lidovou písničkou

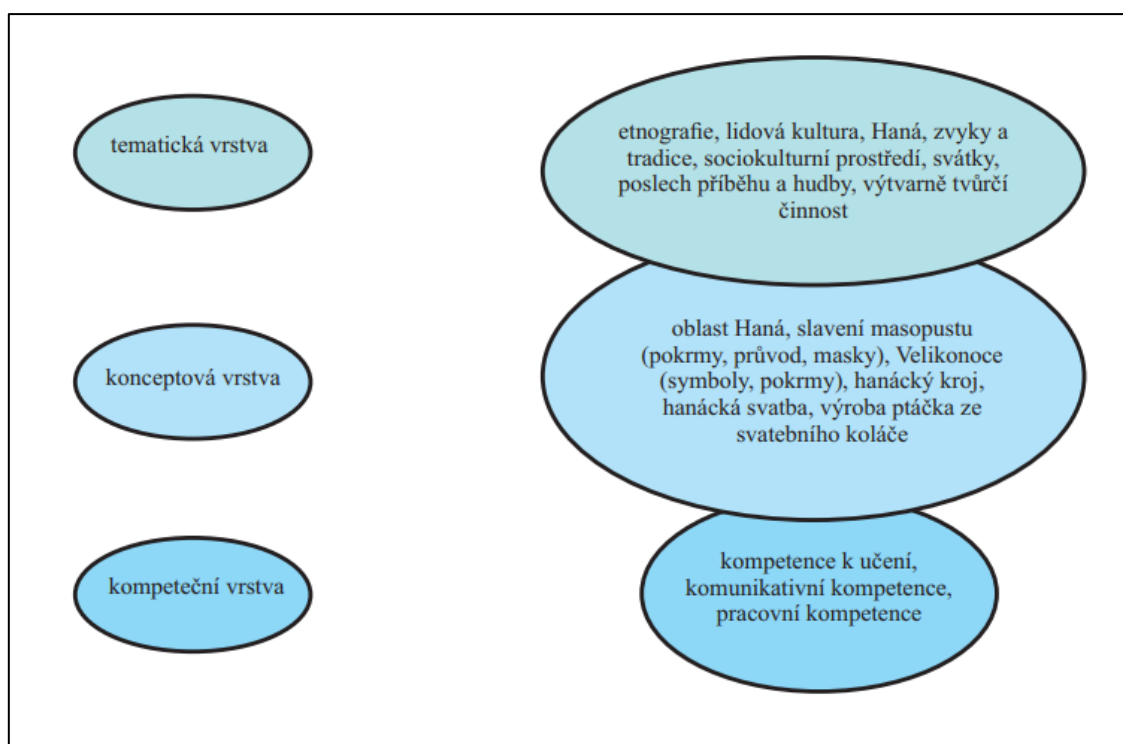
5. Výroba ptáčka z hanáckého svatebního dortu (10 minut) – ukončení příběhu Honzy, výtvarná aktivita

Metody: dovednostně-praktické – produkční

a. Cíle: Žáci si vyrobí ptáčka, který se nachází na hanáckém svatebním dortu.

b. Popis aktivity: Žáci zůstanou sedět na podsedácích ve středu expozice. Lektor jim rozdá čtvrtky papíru s obrázky ptáčků, špejle, nůžky a lepidlo. Žáci si vyrobí z papíru ty samé ptáčky, které viděli na svatebním dortu ve vitríně. Pak bude následovat poděkování za spolupráci a rozloučení. Žáci také dostanou možnost vyfotit se s postavičkou Honzy.

c. Pomůcky: obrázky ptáčka (zrcadlově obrácené), nůžky, ploché špejle, lepidlo, mašličky

Obr. č. 2: Konceptový diagram edukačního programu Jak šel Honza na Hanou

9. 2 Verze programu pro žáky 3. – 5. třídy na ZŠ

Název programu: Kdo jsou to ti Hanáci?

Délka programu: 60 minut, popř. s volitelnou výtvarnou aktivitou 90 minut

Pojmová analýza: geografické vymezení Hané, hanácké nářečí, Velikonoce/ Vánoce/ práce na poli, hanácké nářadí, velikonoční/ vánoční zvyky a tradice, mužský a ženský hanácký kroj, hanácké lidové motivy

Operační analýza: hledání místa odkud žáci pochází na mapě, překlad hanáčtiny do spisovné češtiny, tvorba myšlenkové mapy na téma Velikonoce/ Vánoce, ukázka

tradičních postních pokrmů/ pokrmů v zimním období/ hanáckého nářadí, ukázka hanáckého kroje, skládání pojmů, zdobení látkového sáčku/ výroba svíčky nebo ozdoby na vánoční stromeček

Analýza z hlediska mezipředmětových vztahů: český jazyk, prvouka, vlastivěda, výtvarná výchova

1. Motivace:

Proč je právě toto téma pro žáky zajímavé? Během programu se setkají s pojmy a tématy, se kterými se mohli v běžném životě už někdy seznámit, při plnění úkolů budou pracovat ve skupinách, takže se nebudou muset obávat, že pokud něco sami nebudou znát, tak nepřijdou na správnou odpověď.

Jak souvisí s jejich předchozími znalostmi a zkušenostmi? Žáci budou moct na mapě najít místo, odkud pochází. Dále je pravděpodobné, že už někdy slyšeli o hanáckém nářečí, mluví tak např. jejich prarodiče. Hodně znalostí budou mít jistě i o Velikonocích nebo Vánocích, míra dodržování zvyků je však individuální, každá rodina slaví tento svátek odlišně – žáci se tak mohou poučit i od ostatních spolužáků.

2. Cíle:

Co konkrétního se žáci naučí? Žáci se orientují na mapě a vidí geografické vymezení Hané. Žáci přeloží věty v hanáckém nářečí do spisovné češtiny a přednesou je. Žáci vytvoří myšlenkovou mapu o velikonočních tradicích/ vánočních tradicích a seznámí se s tradičními pokrmy během Velikonoc/ zimy, žáci se seznámí s tradičním hanáckým nářadím. Prohlédnou si a vyzkouší části hanáckého kroje a společně si poskládají celý popis kroje. Také si ozdobí látkový sáček s motivy z hanácké kultury/ vyrobí si svíčku nebo ozdobu na vánoční stromeček.

Čemu by měli porozumět? Místo, kde žijeme vypadalo dříve jinak, lidé mluvili a oblékali se jinak, ale jejich tradice a zvyky si opakujeme dodnes.

K čemu konkrétně jim to bude? Uvědomění si sounáležitosti k určitému kulturnímu okruhu, tradice si opakují každoročně, žáci si také mohou odnést výrobek, který bude mít praktické využití.

3. Předchozí znalosti a dovednosti:

Co musí předem znát či umět, aby pro ně program měl smysl? Orientace na mapě, velikonoční/ vánoční svátky a tradice

4. Hodnocení:

Jaké důkazy mohou získat o tom, že se žáci něčemu naučili? Žáci se sami pokusí přeložit hanácké nářečí do spisovné češtiny a svůj překlad pak ostatním přečtou, kontrolní úkol při správném seřazení kartiček s názvy částí kroje.

5. Pomůcky a časové rozvržení:

Jaké pomůcky budeme potřebovat?

- mapy, fixy
- věty v hanáckém nářečí, psací potřeby
- papíry na myšlenkovou mapu
- pro jarní období misky s hrachem, čočkou, jáhly, pohankou a kroupami, mazanec, jidáše
- pro zimní období houby, kroupy, červenou řepu, zelí, vánočku, perníky
- pro letní období hanácké pracovní nářadí
- kufřík s částmi mužského a ženského hanáckého kroje (klobouk, kabátek, límeček, krajkové zakončení rukávů, opasek, stuha do pasu, červený šátek, zástěrka, vestička), kartičky s názvy kroje v hanáckém nářečí a spisovné češtině
- látkové sáčky, výtvarné potřeby

Jak časově rozvrhneme jednotlivé aktivity? 10 minut bude věnováno úvodní aktivitě, 10 minut hanáckému nářečí, 20 minut Velikonocím/ Vánocům/ hanáckému pracovnímu nářadí, 20 minut hanáckému kroji, popř. 30 minut výtvarné aktivitě.

6. Týmování:

Jak budou žáci rozděleni do skupin? Žáci budou pracovat ve čtyřech skupinách (během překladu hanáčtiny a tvorby myšlenkové mapy/ poznávání hanáckého nářadí)

9. 2. 1 Bodový scénář

1. Úvod – odkud pocházíme? (10 minut) seznámení se s novým prostředím, ledolamka, geografické vymezení Hané na mapě

Metody: slovní – vysvětlování, názorně-demonstrační – předvádění a pozorování

a. Cíle: Žáci se orientují na mapě svého okolí, dovedou najít místo odkud pochází a vidí geografické vymezení oblasti Hané.

b. Popis aktivity: Lektor s žáky stojí na chodbě před vchodem do expozice Národopisu Hané, kde žáky přivítá. Vysvětlí jim, že tento edukační program se bude věnovat Hané a zkusí zodpovědět na otázku, co to vlastně je – můžeme si to představit jako geografickou oblast, tedy prostor, který se dá vyznačit na mapě. Žáci dostanou zalaminovanou mapu a fixy a lektor nechá žáky zaznačit do mapy místo, odkud pochází. Sám může s tím, odkud pochází začít. Poté se jich zeptá, jestli si myslí, že pochází z Hané. S žáky pak přistoupí ke kolorované mapě Hané z roku 1902, která visí na stěně před vstupem do expozice, kde je Haná, ukáží si, jaká města do této oblasti patří. Aby si to dovedli lépe představit, ukáže jim tuto oblast i na soudobé mapě celé České republiky.

c. Pomůcky: dvě zalaminované mapy – mapa Přerova a okolí a mapa České republiky s vyznačenou Hanou, mapa Hané z roku 1902, fixy

2. Hanácké nářečí (10 minut) – představení hanáckého nářečí v psané formě, překlad do spisovné češtiny

Metody: slovní – rozhovor, práce s textem, komplexní – skupinová výuka

a. Cíle: Žáci přeloží věty v hanáckém nářečí do spisovné češtiny a poté je přečtou.

b. Popis aktivity: Lektor se žáků ptá, jestli ví, co je to nářečí, jestli někdy slyšeli o hanáckém nářečí a pokud ano, zda znají nějaká slova. Poté jsou rozděleni do čtyř skupin a dostanou prostor, aby se rozmístili po expozici. Lektor jim rozdává věty v hanáckém nářečí – pro každého člena skupiny jednu – které budou dohromady tvořit básničku nebo příběh. Žáci budou mít za úkol je „přeložit“ do spisovné češtiny a poté přečíst v nářečí i spisovné češtině, každý svou větu.

c. Pomůcky: texty v hanáckém nářečí, tužky

3. Jarní varianta: Velikonoce (20 minut) – seznámení s velikonočními symboly a tradicemi, tradiční hanácké pokrmy během půstu

Metody: slovní – rozhovor, názorně-demonstrační – předvádění, pozorování, komplexní – brainstorming, skupinová výuka

a. Cíle: Žáci jsou schopni vytvořit myšlenkovou mapu na téma Velikonoce.

Žáci se seznámí s tradičními pokrmy během období půstu

b. Popis aktivity: Lektor s žáky se opět posadí do půlkruhu na podsedy jako na začátku programu, ale tak, aby bylo vidět na vitrínu o jaru. Lektor se žáků zeptá, jestli podle toho poznají, o jakém svátku se teď budou bavit. Vysvětlí jim, že se s tímto svátkem

váže hodně zvyků, které byly běžné v době, kdy se tady na Hané mluvilo nářečím, které teď slyšeli a nosily se kroje jako jsou ty ve vitríně. Lektor nechá žáky, aby se opět rozdělili do skupin a rozmístili se po expozici, rozdá každé skupině papír, a jejich úkolem bude na papír vypsát všechno, co si vybaví o Velikonocích, jestli znají nějaké zvyky a tradice, jak slaví Velikonoce doma atd. Poté se sejdou před vitrínou o jaru a představí si jejich myšlenkové mapy na téma Velikonoce. Lektor okomentuje to, co žáci napsali a pochválí je za jejich práci. Pokud někdo napsal půst nebo vyjmenoval nějaké tradiční pokrmy, může na to lektor navázat. Jestli ne, zeptá se žáků, zda ví, že se před Velikonocemi držel půst, který trval 40 dní, lidé nesměli jíst maso – kromě neděle. Ukáže žákům misky s některými tradičními surovinami, ze kterých se vařilo, nejprve je nechá kolovat a zeptá se žáků, jestli ví, o co se jedná (hrách, čočka, jáhly, kroupy, pohanka). Popíše žákům některá tradiční jídla, která se z nich vařila (např. pučálka).

c. Pomůcky: papír ke tvorbě myšlenkové mapy, tužky, misky s hrachem, čočkou, jáhly, pohankou, kroupami

Letní varianta (květen-červen, září): Lektor žákům popíše, že letní měsíce byly na Hané spojeny hlavně s prací na poli, žněmi... Žáci se rozdělí do skupin a lektor jim rozdá nářadí, které se nachází v expozici (každá skupina dvě různá nářadí). Budou mít za úkol zjistit, o jaké nářadí se jedná, jak by se mohlo jmenovat, k čemu slouží. Lektor bude skupiny obcházet a bavit se s nimi o jejich nápadech. Poté skupiny postupně představí své nářadí, řeknou ostatním, o co se podle nich jedná, ukáží, jak se s ním mohlo pracovat... Pokud si žáci pojmenují nářadí a jeho účel špatně, lektor uvede jeho název, a to k čemu sloužilo na pravou a míru a pochválí ty skupiny, které nářadí poznali správně.

Zimní varianta (říjen-prosinec): Lektor a žáci budou sedět před vitrínou, která se věnuje zimě, adventu a Vánocům. Tentokrát budou zpracovávat myšlenkovou mapu právě na toto téma. Poté jim lektor ukáže tradiční pokrmy z tohoto období – buďto reálné suroviny nebo makety: houby, kroupy, luštěniny, zelí, červená řepa, vánočka, perníky... Pokud by se žáci chtěli účastnit také volitelné výtvarné aktivity, nevěnovali by se zdobení látkového sáčku, ale mohli by si zde vyrobit svíčku nebo ozdobu na vánoční stromeček.

4. Hanácký kroj (20 minut) – představení krojů v expozici, ukázka částí kroje z kufříku, popis mužského a ženského kroje

Metody: slovní – vysvětlování, rozhovor, práce s textem, komplexní – skupinová výuka

a. Cíle: Žáci se seznámí s různými druhy hanáckého kroje, poté si některé části kroje prohlédnou, popř. vyzkouší.

Žáci pak společně s lektorem pojmenují všechny části hanáckého kroje a ve skupinách si ověří, zda si tyto názvy správně zapamatovali.

b. Popis aktivity: Lektor a žáci společně projdou expozici Národopisu Hané a ukáží si různé druhy kroje (smuteční, pracovní, slavnostní, svatební). Poté se společně posadí na podsedáky na zem do kruhu a lektor přinese kufřík s částmi hanáckého kroje – mužský i ženský dohromady. Lektor bude postupně ukazovat žákům obsah kufříku, nejprve se jich zeptá, jestli si myslí, že se jedná o mužský nebo ženský kroj a o jakou část kroje by se mohlo jednat. Jednotlivé části jim nechá kolovat a pokud budou žáci chtít, mohou si i kroj vyzkoušet. Lektor pak položí doprostřed kruhu část kroje a přidá k ní kartičku s názvem – v hanáckém nářečí a spisovné češtině. Když si takto prohlédnou všechny části kroje z kufříku, řekne lektor žákům, aby si dobře prohlédli, jak se která část kroje jmenuje. Kartičky pak posbírání, rozdává je žákům, a ti budou mít za úkol je správně přiřadit. Pokud se žáci nebudou účastnit výtvarné aktivity, lektor jim zde poděkuje za jejich spolupráci, pochválí a rozloučí se s žáky.

V případě, že žáci pokračují v programu s volitelnou výtvarnou aktivitou, klade lektor během ukázky kroje větší důraz na to, jak je kroj ozdoben, jakými barvami a motivy. Také nabádá žáky, aby si během prohlížení kroje všímali, jak je kroj ozdobený.

c. Pomůcky: kufřík s částmi mužského a ženského hanáckého kroje, kartičky s názvy částí kroje v hanáckém nářečí a spisovné češtině

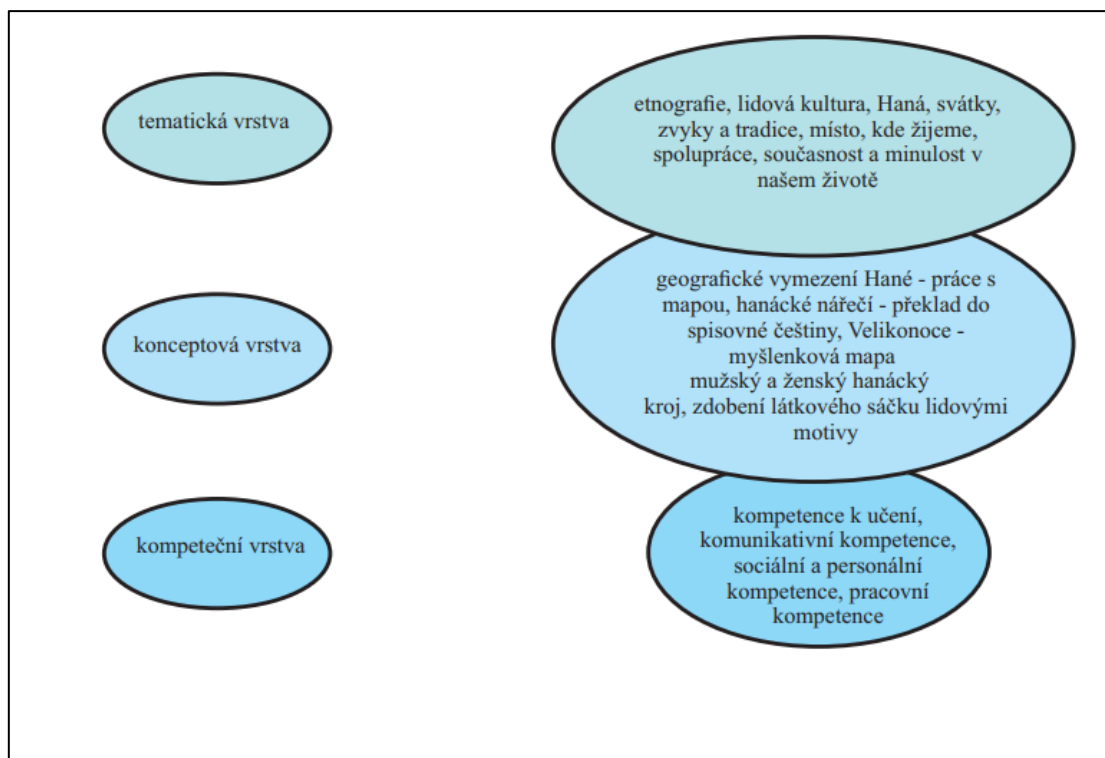
5. Zdobení látkového sáčku (30 minut) – volitelná výtvarná aktivita

Metody: dovednostně-praktické – produkční

a. Cíle: Žák je schopen ozdobit si látkový sáček pomocí hanáckých motivů

b. Popis aktivity: Lektor rozdává žákům bílé látkové sáčky, výtvarné potřeby a vzory hanáckých motivů.

c. Pomůcky: látkový sáček, výtvarné potřeby...

Obr. č. 3: Konceptový diagram edukačního programu Kdo jsou to ti Hanáci?

ANALÝZA A INOVACE EDUKAČNÍHO PROGRAMU TAJEMSTVÍ PŘEROVSKÉHO ZÁMKU

10. Konceptová analýza edukačního programu „Tajemství přerovského zámku“ v Muzeu Komenského v Přerově

10.1 Anotace edukačního programu

Program je určen všem věkovým kategoriím, tedy pro děti z MŠ, žáky na ZŠ i studenty SŠ. Trvá 90 minut a jeho cena je 40 Kč na jednoho žáka. Cílem programu je přiblížit žákům historii přerovského zámku, ukázat jim, jak se v něm žilo v jednotlivých historických obdobích a seznámit žáky s pověstmi o městě Přerov a o zámku. Pro edukační program jsou určeny vybrané místnosti v přerovském zámku. Vybráno bylo celkem osm míst: první se nachází před vchodem do MK na Horním náměstí, poté nádvoří přerovského zámku, lapidárium, expozice Archeologie Přerovska, černá kuchyně, historický sál, věž a zámecký pokoj.

Bohužel jsem se nemohla zúčastnit náslechu edukačního programu během edukace s žáky, jelikož se na něj v době, kdy jsem se o něm chtěla dozvědět informace potřebné k diplomové práci žádná třída neobjednala. Edukační program jsem si tedy dne 22. května 2019 pouze prošla s muzejní pedagožkou Janou Trtíkovou a muzejním průvodcem Jaroslavem Chmelařem. Ti mě provedli místnostmi, kde se edukační program odehrává, popsali mi témata, kterým se věnují a zodpověděli na všechny mé dotazy. Paní Trtíková mi pak poskytla všechny materiály, které s tímto programem souvisí v elektronické podobě. Je mi jasné, že taková prohlídka nedovede plně nahradit náslech během edukace s žáky, níže jsem se však pokusila co nejlépe vypracovat konceptovou analýzu a následnou inovaci.

10.2 Průběh edukačního programu

Tento edukační program obvykle vede muzejní průvodce Jaroslav Chmelař, který během lektorování programu nosí historický oděv rytířského pážete. Program začíná před vchodem do Muzea Komenského na Horním náměstí. Lektor s žáky hovoří o období středověku, o středověkém hradu, o místnostech, které se v něm nacházely, jeho areálu, hradbách a padacím mostu, a také zmíní osobnost Viléma z Pernštejna. Lektor řekne žákům pověst o zubrovi, který se nacházel na erbu Pernštejnů a dodnes zdobí i znak města

Přerova. Poté žáci s lektorem vejdou na nádvoří zámku, kde je druhé zastavení. Na nádvoří lze vidět místa, kudy v 15. století probíhala pozdně gotická hradba. Na tomto místě lektor říká pověst o Saulu Odřivousovi – bojovníkovi, který bránil se svým synem hradby a pak se stal pánem Přerova.

Z nádvoří zámku se lze několika kroky dostat do lapidária. Tato cesta je chvíli tajemná, jelikož vede úzkou tmavou chodbou, v samotném lapidáriu je chvíli tma. V lapidáriu lektor ukáže, jak vypadaly kamenné prvky historických objektů, žákům jsou představeny tři stavební slohy (románský, gotický a renesanční). Na kamenných artefaktech si ukáží umělecké znaky typické pro tyto epochy, vystavené stavební díly jsou zároveň hmotnými pozůstatky původních budov, které se nacházely v areálu Horního města. Lektor zde pak žákům řekne pověst o tom, jak v Přerově dobývali poklad. Zároveň mají žáci za úkol přijít na to, jak sundat dolů měšec s poklady, který je umístěn u stropu. S „poklady“ (mince, klíč...) pak dále pracují jako archeologové a mají říct z jaké doby pochází a zda se jedná o kopii či originál.

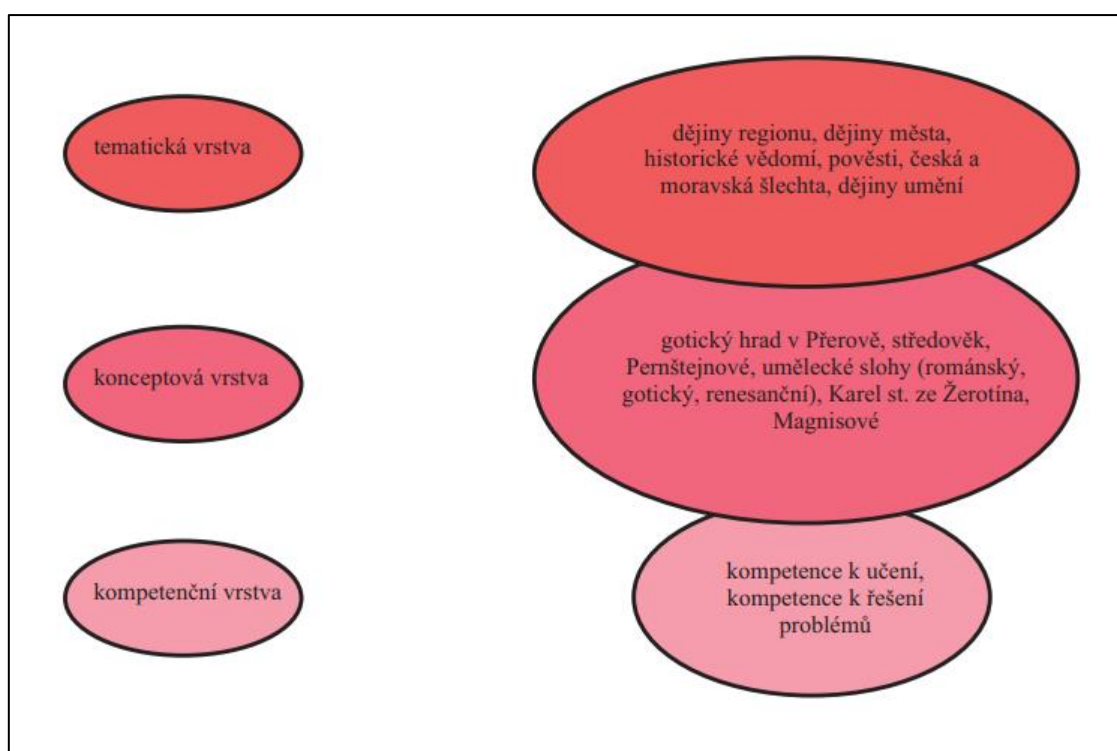
Čtvrté zastavení se nachází v historickém sklepení v expozici Archeologie Přerovska a má vést žáky k širšímu zamyšlení o proměnách areálu přerovského zámku v čase. V expozici se nachází čtyři modely opevnění tzv. Horního města. Pro mladší žáky pak má lektor nachystanou pověst o zlatém prstenu. Z expozice o archeologii se skupina plynule přesune do černé kuchyně, což byla důležitá místnost středověkého hradu. Lektor žákům povídá o životě obyvatel hradu na počátku 17. století, kdy byla budova přestavována a zvyšována o nové patro. V kuchyni jsou zmíněny některé pokrmy, které lidé dříve jedli a žáci si mohou přivonět k některému koření – k šafránu, skořici nebo muškátovému květu. Pověst v černé kuchyni je o slaném dolu a o důležitosti soli v kuchyni.

V rámci šesté zastávky projdou žáci s lektorem další částí přerovského zámku a to tzv. Historickým sálem, protože se v zámku nenachází pokoje s honosným nábytkem, pouze některá ojedinělá zákoutí jako je tento sál s bohatě zdobeným štukovým stropem, a připomenou si osobnost Karla st. ze Žerotína. Ze zámeckých chodeb a místností zamíří žáci dále po točitém schodišti do věže. Z věže se vrátí do přízemí zámku, kde je poslední zastávka – zámecký pokoj. Tato místnost nepatří Muzeu Komenského, nýbrž městu Přerov – východní část zámku a severní křídlo slouží pro reprezentativní účely města. Do vstupní části těchto prostor byl nainstalován zámecký pokoj s nábytkem v empírovém stylu, ze začátku 19. st. V tomto období zámek vlastnili hrabata Magnisové. V pokoji se nachází černý lakovaný nábytek, ručně malovaný porcelán, vybavení je ovlivněno

francouzským, egyptským a antickým uměním. Na tomto místě se lektor s žáky rozloučí, poslední pověst, kterou žáci slyší je příběh o původu názvu města Přerova.

11. Analýza edukačního programu

Analýzu edukačního programu Tajemství přerovského zámku jsem vypracovala jako analýzu u předchozího edukačního programu pomocí konceptového diagramu složeného ze tří vrstev.

Obr. č. 3: Konceptový diagram k edukačnímu programu Tajemství přerovského zámku

11. 1 Rozbor obsahu s výhledem k alteraci

V této podkapitole vypíši ty části edukačního programu, které bych vynechala nebo nahradila jinými aktivitami a tématy a dále se budu věnovat tématům, která by měly v inovovaném programu zůstat, včetně důvodů proč.

Už na začátku prohlídky programu jsem se pozastavila nad širokým rozpětím cílových skupin, které mi nepřipadá příliš vhodné. Pro děti z MŠ je program zkrácený na 60 minut a prostor je v něm věnován hlavně pověstem, jelikož není vhodné dětem říkat faktografické informace. Studenti ze středních škol zase patří mezi skupinu, která MK

navštěvuje nejméně a jistě by je více nalákal program, který by byl určený pouze pro tuto věkovou kategorii, nikoliv program, který je doporučován i o tolik mladším žákům.

Nyní přejdu k vybraným prostorům, ve kterých program probíhá. Sami lektori uznávají, že osm míst je hodně a žáci bývají ke konci (po 90 minutách) dost unavení. Velkou nevýhodou je také to, že během deštivého počasí nemohou stát delší dobu na některých místech a program se tak musí přizpůsobovat momentálnímu počasí. Z programu by se tedy měly vyřadit zastávky na místech, které nejsou zastřešené nebo vytvořit speciální trasu pro deštivé počasí. Podíváme-li se na průběh programu od jeho začátku, určitě je nevhodné delší zastavení na Horním náměstí před vchodem do Muzea Komenského, dále na nádvoří zámku, a také podle mě není nutné zdržovat se v zámeckém pokoji. U pokoje je navíc zábrana, takže se může stát jen v chodbě a nábytek a vybavení ani nepochází z originálního přerovského zámeckého pokoje.

Dále bych se věnovala obsahu na jednotlivých zastávkách. Určitě bych chtěla z programu odstranit povídání o pověstech, které se sice mohou zakládat na pravdivých faktech, ale jinak je spíše pokládám za „pohádky“ např. právě pro předškolní děti. Jediná pověst, kterou bych v programu nechala, je pověst o pernštejnském zubrovi, jelikož z ní vychází erb Pernštejnů a z něj znak města Přerova, který je jistě důležité znát. Dále mě příliš nezaujalo zastavení v lapidáriu. Cílem této zastávky jsou mj. znaky uměleckých slohů, které ale na kamenných artefaktech nejsou tolik patrné a lektor si musí vypomáhat zalaminovanými obrázky. Uznávám ale, že atmosféra v lapidáriu byla působivá a tajemná – zvláště na začátku, kdy se pomalu rozsvěcovala světla.

Je mi líto, že jsem se nemohla zúčastnit edukačního programu jako náslechu, protože bych mohla lépe vidět, jak žáci reagují na zadané úkoly, jak se jim líbí celá prohlídka zámku a muzea atp. Na program se dá pohlížet jako na klasickou komentovanou prohlídku, která je více přizpůsobena věku žáků. Do celých 90 minut bohužel není zakomponována žádná odpočinková či relaxační aktivita, takže z tohoto hlediska pro žáky může být program dost náročný. Navíc se věnují spoustě tématům, aniž by si žáci stihli nové informace utřídit a zapamatovat, okamžitě přejdou k dalším...

Jak už jsem zmínila, ze stávajících témat bych ponechala pověst o pernštejnském zubrovi, dále by se nemělo zapomenout na významné přerovské osobnosti šlechticů Viléma z Pernštejna a Karla st. ze Žerotína. Žáci by se také měli blíže seznámit s architekturou gotiky a renesance, jelikož v těchto uměleckých stavebních slozích byl hrad/ zámek postaven, popř. upraven. Prohlídka přerovského zámku je jistě nezbytná pro

ukázkou stavebních památek z těchto období, zkrátila bych ji však na takovou dobu, aby žáky nenudila a neunavovala.

12. Alterace

Tato část konceptové analýzy obsahuje posouzení kvality edukačního programu a návrh alterace. Stejně jako předchozí edukační program bych i tento ohodnotila na škále selhávající – nerozvinutý – podnětný – rozvíjející jako nerozvinutý. Jako prvky programu, které fungují nejméně, jsou určité pověsti, které nemají nosnou faktografickou váhu. Zároveň obsahuje příliš mnoho zastávek, kvůli kterým program působí náročně a žáci se dozví mnoho nových informací, které si nemohou stihnout zapamatovat. Navíc se edukační program až příliš podobá klasické komentované prohlídce zámku, což je dnes možné nahradit vhodnějšími formami a metodami.

V rámci alterace tohoto edukačního programu bych se chtěla nejprve zaměřit na jeho cíle. Cílem původního programu je přiblížit žákům historii přerovského zámku, což bude platit i nadále s tím, že se zaměřím primárně na pozdní středověk, raný novověk a také krátkou zajímavou formou na 20. století. Ze všech majitelů zámku se chci zaměřit pouze na osobnosti Viléma z Pernštejna a Karla st. z Žerotína, dále bych se chtěla věnovat také dějinám umění – gotice a renesanci. Další část původního cíle je seznámení žáků s životem v přerovském zámku v jednotlivých historických obdobích, což by ve svém rozsahu mohlo vytvořit samostatný edukační program, tuto část z nových cílů vynechám. Zároveň se chci věnovat pouze jedné pověsti, a to pověsti o perňštejnském zubrovi. Zastřešujícím cílem by hlavně mělo být to, aby se žáci naučili dívat se na historické události v širším kontextu a aby si dávali různé informace do souvislostí.

Dále jsem přemýšlela nad tím, jakou zvolit cílovou skupinu. Rozhodla jsem se pro 2. stupeň na ZŠ a také pro střední školy. Jelikož jsem studentkou oboru Učitelství dějepisu pro 2. stupeň ZŠ a SŠ a hlavní mezipředmětové souvislosti tohoto programu jsou s dějepisem, myslím si, že dovedu nový edukační program navrhnout pro tuto cílovou skupinu s vhodným obsahem, metodami a pomůckami.

Délku programu bych ráda ponechala na 90 minut. Chtěla bych se však distancovat od formy komentované prohlídky, na které je program o přerovském zámku doposud založen. Místo toho bych ráda rozčlenila program pomocí třífázového modelu, který se skládá z evokace, uvědomění si a reflexe. Zároveň bych chtěla v některých aktivitách v novém programu využívat skupinové práce. S tímto souvisí i metody, ráda

bych využila badatelskou metodu, kdy žáci pracují s muzejním kufříkem, dále taky brainstorming – ve fázi evokace a reflexe. Nebude chybět ani prohlídka zámku, ale až poté, co budou žáci seznámeni se znaky uměleckých slohů, aby mohli své znalosti aplikovat během prohlídky.

Inovovaný edukační program jsem nejprve opět podrobně analyzovala jako předchozí program, dále jsem k němu vytvořila bodový scénář a nový konceptový diagram.

13. Návrh inovovaného edukačního programu

Název programu: Procházka minulostí přerovského zámku

Délka programu: 90 minut

Pojmová analýza: přerovský zámek (prekoncepty žáků), pověst o pernštejnském zubrovi, znak města Přerova, Vilém z Pernštejna, Karel st. ze Žerotína, gotika, renesance, gotická a renesanční výzdoba přerovského zámku, „výzdoba“ věže ve 20. století

Operační analýza: brainstorming v podobě myšlenkové mapy na začátku a na konci výukového programu, práce s muzejním kufříkem, prohlídka zámku, přiřazování letopočtů k obrázkům věže, skupinová práce

Mezipředmětové souvislosti: dějepis (Pernštejnové, Žerotínové, dějiny českých zemí v pozdním středověku a raném novověku, dějiny 20. století), výtvarná výchova (dějiny umění: gotika, renesance)

1. Motivace:

Proč je právě toto téma pro žáky zajímavé? Přerovský zámek je žákům z přerovských škol dobře znám, věž zámku je možné vidět z mnoha částí Přerova, jedná se o památku, která je s městem pevně spojena. Zámek má bohatou a spletitou historii, která však není mezi žáky příliš známá, a to by mohlo žáky motivovat k tomu, aby se o místu, které denně vidají dozvěděli více informací.

Jak souvisí s jejich předchozími znalostmi a zkušenostmi? Žáci přerovských škol přerovský zámek (resp. jeho věž) denně vidají, Horní náměstí, kde se zámek nachází, je častým cílem procházek po městě, žáci jsou jistě také seznámeni s jeho interiérem z návštěvy expozic, výstav nebo edukačních programů.

Dále mohou být žáci z hodin dějepisu seznámeni s některými šlechtickými rody, které působily v Přerově, znají některé z významných gotických a renesančních památek z jejich okolí a určitě také dovedou popsat znak města Přerova.

2. Cíle:

Co konkrétního se žáci naučí? Žáci se seznámí s pověstí o perněštejském zubrovi a zamyslí se nad tím, jak tato pověst souvisí se znakem města Přerova a přerovským zámkem; složí životopis Viléma z Pernštejna a seznámí se s dějinami v českých zemích v období jeho života; seznámí se s gotikou, znaky gotické architektury a významnými gotickými památkami na Moravě; složí životopis Karla st. ze Žerotína a seznámí se s dějinami v českých zemích v období jeho života; seznámí s renesancí, znaky renesanční architektury a významnými renesančními památkami na Moravě; pomocí komiksového příběhu se seznámí s tradicí Karla st. ze Žerotína v Přerově od 2. poloviny 19. st. Tyto cíle budou rozděleny do šesti skupin, každá skupina zprostředkuje své znalosti ostatním spolužákům.

Žáci si prohlédnou gotickou a renesanční výzdobu přerovského zámku, své teoretické znalosti o těchto uměleckých slozích z předchozího úkolu si tak ověří v praxi. Žáci jsou schopni chronologicky seřadit různé výzdoby věže přerovského zámku ve 20. století, přemýšlí nad důvody, které k nim vedly.

K čemu konkrétně jim to bude? Žáci se dozvědí hlavní informace o nejvýznamnější památce přerovského okresu.

3. Předchozí znalosti a dovednosti:

Co musí předem znát či umět, aby pro ně program měl smysl? Žáci si své prekoncepty o přerovském zámku vypíší během úvodního brainstormingu. Během plnění úkolů ve skupinách by bylo vhodné, aby věděli, jak vypadá znak města Přerova, dále je vhodná (nikoliv potřebná) znalost základních znaků gotiky a renesance a některých gotických a renesančních památek v okolí. Během plnění úkolu spojeného s výzdobou věže přerovského zámku žákům výrazně pomůže znalost dějin 20. století, je tedy pravděpodobné, že žáci 6. a 7. tříd tento úkol bez větší pomoci lektora sami nezvládnou.

4. Hodnocení:

Jaké důkazy mohu získat o tom, že se žáci něčemu naučili? Jelikož tento program je postavený na třífázovém modelu E-U-R, během poslední fáze – reflexe – zjistím, zda se žáci naučili něčemu novému a v jakém rozsahu.

5. Pomůcky a časové rozvržení:

Jaké pomůcky budeme potřebovat? Šest flipchartových papírů, fixy dvou různých barev, šest muzejních kufříků (jejich obsah je popsán v bodovém scénáři), čtyři obrázky různých výzdob věže přerovského zámku pro šest skupin

Jak časově rozvrhneme jednotlivé aktivity? 10 minut bude věnováno úvodu a úvodnímu brainstormingu, 20 minut práci skupinové práci s muzejními kufříky a společného utváření znalostí o přerovském zámku v kontextu dějin, 20 minut procházce po zámku, 20 minut vzájemné prezentaci poznatků, 10 minut přiřazování letopočtů k různým podobám věže, 10 minut reflexi v podobě závěrečného brainstormingu. Edukační program tak bude mít celkovou délku 90 minut.

6. Týmování:

Jak budou žáci rozděleni do skupin? Žáci budou rozděleni do šesti skupin, které spolu budou pracovat na čtyřech různých úkolech.

13. 1 Bodový scénář

Výukový program je založen na struktuře třífázového modelu E-U-R. Evokací bude v tomto případě *úvodní brainstorming*, fáze uvědomění bude složena ze čtyř aktivit: *přerovský zámek v kontextu dějin, procházka po zámku, setkání skupin a věž přerovského zámku během jednoho století*. Reflexí pak bude *závěrečný brainstorming*. Program budou vést dva lektori, protože žáci se na fázi uvědomění rozdělí na dvě poloviny.

1. Úvodní brainstorming (10 minut) – seznámení s novým prostředím, rozdělení do skupin, dosavadní znalosti žáků o přerovském zámku

Metody: slovní – vysvětlování, komplexní – brainstorming, skupinová výuka

a. Cíle: Žáci si ve skupině vybaví své dosavadní znalosti o přerovském zámku.

b. Popis aktivity: Lektori přivítají žáky v muzeu a rozdělí je do šesti skupin. Žáci budou pracovat v edukační místnosti muzea nebo v expozici školní třídy ze 17. st. popř.

v expozici Jednoty bratrské (jedná se o jednu místnost, která je dveřmi rozdělena na dva prostory). Za hezkého počasí mohou žáci pracovat i venku – na nádvoří nebo na hradebním parkánu. Každá skupina dostane jeden velký papír, kde bude ve středu napsáno *Přerovský zámek* a lektor žákům vysvětlí, že mají napsat vše, co je k tomuto tématu napadne, budou tedy tvořit myšlenkovou mapu z jejich dosavadních znalostí. Myšlenkové mapy zatím nebudou žáci nikomu ukazovat, lektoři si je pouze prohlédnou a zhodnotí práci jednotlivých skupin. Žáci se poté rozdělí do šesti skupin mezi dva lektory, každý lektor tedy bude pracovat se třemi menšími skupinami žáků.

c. Pomůcky: 6 flipchartových papírů, fixy

2. Přerovský zámek v kontextu dějin (20 minut) – představení dvou významných majitelů zámku v souvislosti se znakem města Přerova, dějinami českých zemí a dějinami umění

Metody: slovní – vysvětlování, práce s textem; názorně-demonstrační – práce s obrazem, aktivizující – heuristické; komplexní – skupinová výuka

a. Cíle: Žáci pracují v šesti skupinách – každá skupina má jiné cíle. Pro všechny skupiny ale platí následující: žáci jsou schopni spolužákům z jiných skupin popsat obsah jejich muzejního kufříku. Žáci se dovedou dívat na historii v širších souvislostech a odhalí souvislost obsahu jejich kufříku s přerovským zámekem.

Skupina 1 (S1): Žáci se seznámí s pověstí o pernštejském zubrovi a zamyslí se nad tím, jak tato pověst souvisí se znakem města Přerova a přerovským zámekem.

S2: Žáci složí životopis Viléma z Pernštejna, seznámí se s dějinami v českých zemích v období jeho života.

S3: Žáci se seznámí s gotikou, znaky gotické architektury a významnými gotickými památkami na Moravě.

S4: Žáci složí životopis Karla st. ze Žerotína, seznámí se s dějinami v českých zemích v období jeho života.

S5: Žáci se seznámí s renesancí, znaky renesanční architektury a významnými renesančními památkami na Moravě.

S6: Žáci se pomocí komiksového příběhu seznámí s tradicí Karla st. ze Žerotína v Přerově od 2. poloviny 19. st.

b. Popis aktivity: Dvě větší skupiny žáků nyní budou pracovat odděleně (ve dvou výše jmenovaných expozicích nebo venku). Každá skupina bude pracovat s jedním muzejním kufříkem. Muzejní kufřík bude v podobě dřevěné krabičky označený číslem

skupiny. Lektor žákům vysvětlí, že každá skupina bude pracovat s jiným tématem, které se týká dějin přerovského zámku, i když to tak na první pohled zřejmě nebude vypadat. Po otevření kufříku si žáci nejprve otevrou obálku s nápisem Instrukce, kde si přečtou, jaké je jejich téma a jak mají s obsahem kufříku pracovat. Po splnění všech úkolů představí ostatním skupinám obsah jejich kufříku tak, že každý člen skupiny popíše jejich téma. Zároveň budou skládat kartičky s textem a obrázky (o rozměru A6) z muzejního kufříku před ostatní skupiny tak jak je měli za úkol seřadit. Žáci tak uvidí, že na historii je třeba dívat se v širších souvislostech (malé dějiny jednotlivých osob – i když v tomto případě se jedná o významné šlechtice X velké dějiny českých zemí včetně dějin umění, s přesahem do současnosti – jak vznikl znak města Přerova).

Tři skupiny a Lektor 1: budou mít životopis Viléma z Pernštejna a souvislosti jeho života s dějinami českých zemí, kartičky s popisem gotiky a ukázkami gotických staveb na Moravě, a erbovní pověst rodu Pernštejnů, která souvisí se znakem města Přerova. Žáci si tak převedou tyto dějiny do současnosti, jelikož hlavní atribut erbu Pernštejnů převzalo město Přerov za svůj znak.

Tři skupiny a Lektor 2: budou mít v kufříku životopis Karla st. ze Žerotína a souvislosti jeho života s dějinami českých zemí, kartičky s popisem renesance a ukázkami renesančních staveb na Moravě a rozložený komiksový příběh o tradici Karla st. ze Žerotína v Přerově od 2. poloviny 19. st.

c. Pomůcky: Šest muzejních kufříků v podobě dřevěných krabiček. V každém kufříku bude obálka s instrukcemi, jak s muzejním kufříkem pracovat a slovníček s pojmy, které žáci nemusí znát.

Obsah kufříku 1 (K1): Téma tohoto kufříku je Znak města Přerova. Bude obsahovat pověst o perňštejnském zubrovi, obrázek erbu rodu Pernštejnů, dva obrázky perňštejnské desky z hradu Helfštýn (originál a kopie), obrázek hradu Helfštýn, obrázek znaku města Přerova.

Vážení badatelé!

Vášim úkolem bude prozkoumat pověst o pernštejnském zabroví. Nejprve otevřete obálku s číslem 2 a seřadte jednotlivé části textu pověsti za sebou tak, aby dávaly smysl. Pokud nebudete rozumět některým pojmům, podívejte se do obálky Slovníček.

Potom otevřete obálku číslo 3. Uvidíte v ní obrázky reliéfů, které umělecky ztvárňují tuto pověst. Budete mít za úkol rozhodnout, na kterém obrázku se nachází originál a kopie.

Obrázek č. 1 je:

Obrázek č. 2 je:

Tento reliéf se nachází na jednom významném hradu, který se nachází nedaleko Přerova. Víte o který hrad se jedná?

Hrad

Pokud to nevíte, nevádí. Podívejte se do obálky Nápowěda, kde se nachází fotografie hradu. Do této obálky se můžete podívat, i když víte, jaký hrad to je, aby jste se ujistili.

Teď si zkuste vybavit, jak vypadá znak města Přerova. Napište všechno, co tě k němu napadne nebo ho můžete i nakreslit:

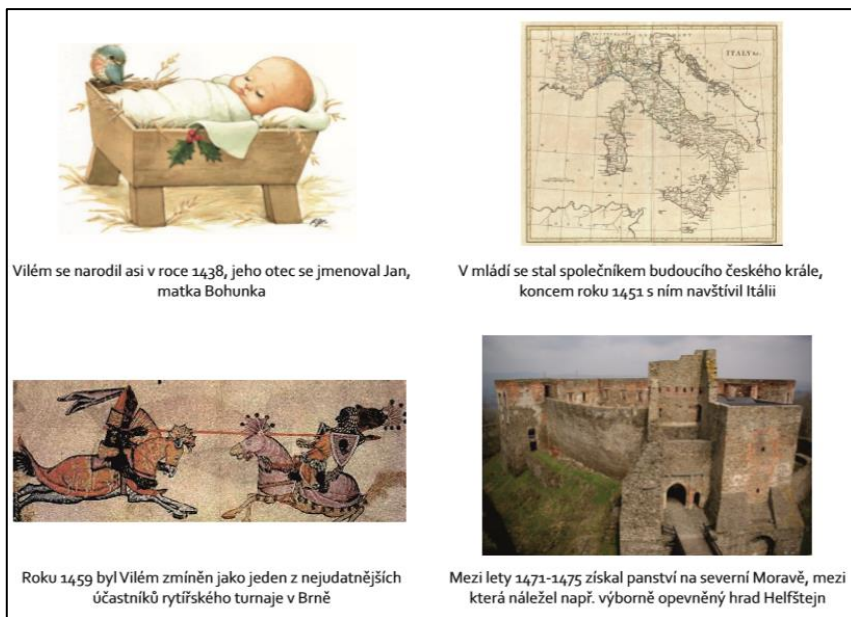
.....

Nyní se podívejte do obálky číslo 4. Dovedli jste popsat nebo nakreslit znak správně? V obálce se také nachází erb rodu Pernštejnů. Zkuste se zamyslet nad tím, jakou souvislost by mohl mít znak města Přerova s tímto erbem:

.....

Obr. č. 4: ukázka obsahu kufříku č. 1 – dopis s instrukcemi

Obsah K2: Tématem tohoto kufříku je Vilém z Pernštejna a dějiny českých zemí v době Vilémova života. Bude obsahovat kartičky s obrázky s jednotlivými milníky z Vilémova života a kartičky s obrázky a letopočty významných událostí českých dějin od 2. poloviny 15. st. do začátku 16. st.

Obr. č. 5: ukázka obsahu kufříku č. 2 – životopis Viléma z Pernštejna

Obsah K3: Tématem tohoto kufříku je gotika a gotické památky na Moravě. Bude obsahovat text o gotickém uměleckém slohu, znaky gotiky a obrázky těchto znaků ke složení a obrázky pozdně-gotických památek na Moravě.

Obr. č. 6: ukázka obsahu kufříku č. 3 – gotické památky na Moravě

Obsah K4: Tématem tohoto kufříku je Karel st. ze Žerotína a dějiny českých zemí v době Karlova života. Bude obsahovat kartičky s obrázky s jednotlivými milníky z Karlova života a kartičky s obrázky a letopočty významných událostí českých dějin od 2. poloviny 16. st. do 1. poloviny 17. st.

Obr. č. 7: ukázka obsahu kufříku č. 4 – dějiny českých zemí v období života Karla st. ze Žerotína

Obsah K5: Tématem tohoto kufříku je renesance a renesanční památky na Moravě. Bude obsahovat text renesanci, znaky renesance a obrázky těchto znaků ke složení a obrázky renesančních památek na Moravě.

<p>Rozuměli jste všemu?</p> <p>NEJVYŠŠÍ HOFMISTR: druhý nejvyšší úředník Českého království, předseda komorního soudu, předseda královské rady v soudních záležitostech</p> <p>POZDNÍ GOTIKA: nazývána také vladislavská, protože se rozvíjí se za vlády Vladislava II. Jagellonského (1471-1516)</p> <p>RELIEF: ozdobné sochařské dílo vystupující z plochy</p>	<p>Rozuměli jste všemu?</p> <p>FIÁLA: štíhlý čtyřboký jehlan umístěný na vrcholech opěrných systémů</p> <p>GÓTOVÉ: germánský kmen, který hrál výraznou roli při pádu západořímské říše a stěhování národů</p> <p>CHRILIC: střešní vyústění okapu v podobě lidské nebo zvířecí groteskní postavy</p> <p>ROZETA: kruhové okno zdobené kružbou</p> <p>TVRZ: opevněné sídlo drobného šlechtice</p>
<p>Rozuměli jste všemu?</p> <p>EVANGELICKÁ CÍRKEV: její součástí jsou reformované církve, v českých zemích např. ČESKOBRATRSKÁ církev, souhrnně je možné je nazvat jako církve PROTESTANTSKE</p> <p>EXIL: nucené vyhnanství z politických nebo náboženských důvodů</p> <p>MORAVSKÝ ZEMSKÝ HEJTMAN: nejvýznamnější zemský úředník na Moravě</p>	<p>Rozuměli jste všemu?</p> <p>DOGMA: tvrzení, o němž se v dané oblasti nebo určitém společenství příliš nepochybuje</p> <p>PODLÓUBÍ: klenutá chodba v přízemí domu, součást kryté komunikace podél cest, ulic či náměstí</p> <p>SGRAFFITO: rýsovaná malba škrábána v omítce</p>

Obr. č. 8: ukázka slovníků z kufříků číslo 2-5

Obsah K6: Tématem tohoto kufříku je tradice Karla st. ze Žerotína v Přerově od 2. poloviny 19. st. do roku 1936. Bude obsahovat kartičky s částmi komiksu, který žákům ukáže, jakým způsobem si Přerované připomínali tohoto šlechtice.

<p>Píše se rok 1864 a v Přerově se koná oslava 300. výročí narození Karla st. ze Žerotína. Oslavu organizuje přerovský starosta František Kramář.</p> <p>Každý národ má své výtečné muže, které cti a v nichž a z nichž žije. Oslavujeme šlechtetného šlechtice, pravého vlastencem rázného národovce, nevšedního učence, laskavého lidumula...</p>	<p>Roku 1886 se na Horním náměstí v Přerově konají oslavy 250. výročí úmrtí Karla st. ze Žerotína. Jedním z řečníků je i František Slaměník.</p> <p>První z nich, rodák přerovský, narodiv se r. 1523 naučil národ svůj jazyk důkladně znát. Druhý, užív svétlo boží roku 1564, učil nás jazyk tento vroucně milovati, třetí narodiv se roku 1592, učil nás tímto jazykem mládež vychovávat. Vite zajisté, že mužové tito byli: Jan Blahoslav, Karel st. ze Žerotína a Jan Amos Komenský</p>
<p>Roku 1893 na schůzi Čtenářského spolku...</p> <p>Předseda</p> <p>Jak je možné, že slavnému Karlu st. ze Žerotína není dosud v Přerově postaven pomník, ač zemřel v témže zámku??</p>	<p>Do roku 1918 sloužila postava Karla st. ze Žerotína především k posílení národní hrdosti. Ve svobodné československé republice se však stával předmětem dohadů a zodpovědnosti člověka v dějinách. Přemýšlel nad tím i novinář František Karas, když psal svou úvahu do Přerovského Obzoru...</p> <p>Karel st. ze Žerotína je nejtěžší psychologický problém našich dějin!</p>

Obr. č. 9: ukázka složeného komiksu z kufříku číslo 6

3. Procházka po zámku (20 minut) – představení původní výzdoby přerovského zámku

Metody: slovní – vyprávění, vysvětlování; názorně-demonstrační – pozorování

a. Cíle: Žáci si prohlédnou gotickou a renesanční výzdobu přerovského zámku, své teoretické znalosti o těchto uměleckých slozích z předchozího úkolu si tak ověří v praxi.

b. Popis aktivity: Tuto aktivitu budou opět vést dva lektoři se svými skupinami. Lektoři se s žáky vydají na procházku po přerovském zámku, kde jim ukáží některé gotické a renesanční prvky, které se zachovaly. Lektoři se svými skupinami navštíví stejná místa, ale v jiném pořadí, aby se mohli žáci vystřídat. Pro všechny zastávky jsou nachystány i varianty pro případ deštivého počasí. Do výkladu lektora budou zapojeni i žáci, kteří si své znalosti o gotice nebo renesanci ověří díky této procházce v praxi.

Tři skupiny a Lektor 1 začnou svou procházku na nádvoří, kde je zachována část gotického oblouku, renesanční prvky – ostění některých dveří a také barokní – nápisové kartuše. Poté přejde na most u vstupu do muzea. Tam si mohou žáci prohlédnout vstupní portál, jehož ostění odpovídá renesanci a v omítce je dochovaný gotický erb Pernštejnů. Při pohledu na celou budovu zámku z mostu si mohou prohlédnout členění renesančních oken zámku. Tyto dvě zastávky nejsou časově náročné. Poté se skupina přesune do vnitřních prostor zámku, kde je budou čekat celkem čtyři kratší zastávky. Uvnitř zámku se nejprve zastaví před vstupem do expozice archeologie a prohlédnou si gotický krakorec, který trčí ze zdi – na tohle místo byl však přemístěn. Dále budou pokračovat do prvního mezipatra, kde se v zadní části prostoru tzv. „kaple“ dochovala křížová klenba s žebry a svorníkem. V prvním patře před historickým sálem si skupina prohlédne renesanční ostění dveří a fragmenty kování pantů a poté vejdou dovnitř do historického sálu. V něm je zachovaný štukový strop z doby Karla st. ze Žerotína. Poté se vydají do lapidária, kde si prohlédnou kamenné ukázky uměleckých slohů (hlavice románských sloupů, fragmenty gotických žeber, renesanční prvky).

Trasa první skupiny bude tedy následující: nádvoří, most, vnitřní prostory zámku a lapidárium.

Tři skupiny a Lektor 2 navštíví ty samé části zámku, ale v jiném pořadí. Nejprve se zastaví na mostě, poté se přesunou na nádvoří, do lapidária a do vnitřních prostor zámku. Během nepříznivého počasí se prohlídka omezí na lapidárium a vnitřní prostory zámku.

c. Pomůcky: Během této aktivity nebudou mít žáci ani lektor žádné pomůcky.

4. Setkání skupin a vzájemná prezentace nových poznatků (20 minut): obě větší skupiny se společně sejdou a mezi sebou si odprezentují své nové poznatky pomocí obsahu jejich muzejních kufříků.

Metody: slovní – vysvětlování, komplexní – skupinová výuka

a. Cíle: Žáci dovedou svým spolužákům popsat, jaký byl obsah jejich muzejního kufříku.

b. Popis aktivity: Obě skupiny se svými lektory se po skončení procházky po zámku sejdou na nádvoří – v případě deštivého počasí v expozici školní třídy ze 17. století, popř. v expozici Jednoty bratrské. Jednotlivé skupiny představí ostatním, jaký byl obsah jejich muzejního kufříku a jakou souvislost má s přerovským zámkem.

c. Pomůcky: šest muzejních kufříků

5. Věž přerovského zámku během jednoho století (10 minut): ukázka proměn přerovské věže ve 20. století

Metody: názorně-demonstrační – práce s obrazem, komplexní – skupinová výuka

a. Cíle: Žák je schopen chronologicky seřadit různé výzdoby věže přerovského zámku ve 20. století, přemýšlí nad důvody, které k nim vedly.

b. Popis aktivity: Žáci budou opět pracovat ve skupinách, tentokrát všichni dohromady. Lektor každé skupině rozdá obálky se 4 fotografiemi věže přerovského zámku, cílem žáků bude k nim přiřadit správné časové zařazení. Žáci tak budou muset využít znalosti o 20. století v souvislosti s výzdobou věže. Lektor poté jejich práci zkontroluje, ptá se skupin, proč zvolili zrovna toto časové období atd. a vysvětlí žákům, co znamená výzdoba věže, pokud to nebudou vědět.

c. Pomůcky: 4 obrázky věže přerovského zámku pro šest skupin (celkem 24 obrázků) a kartičky s letopočty (1928, 1941, 70. léta, 1998)

6. Závěrečný brainstorming (10 minut) – žáci ve skupinách do svých myšlenkových map dopíší nové informace, které se dozvěděli

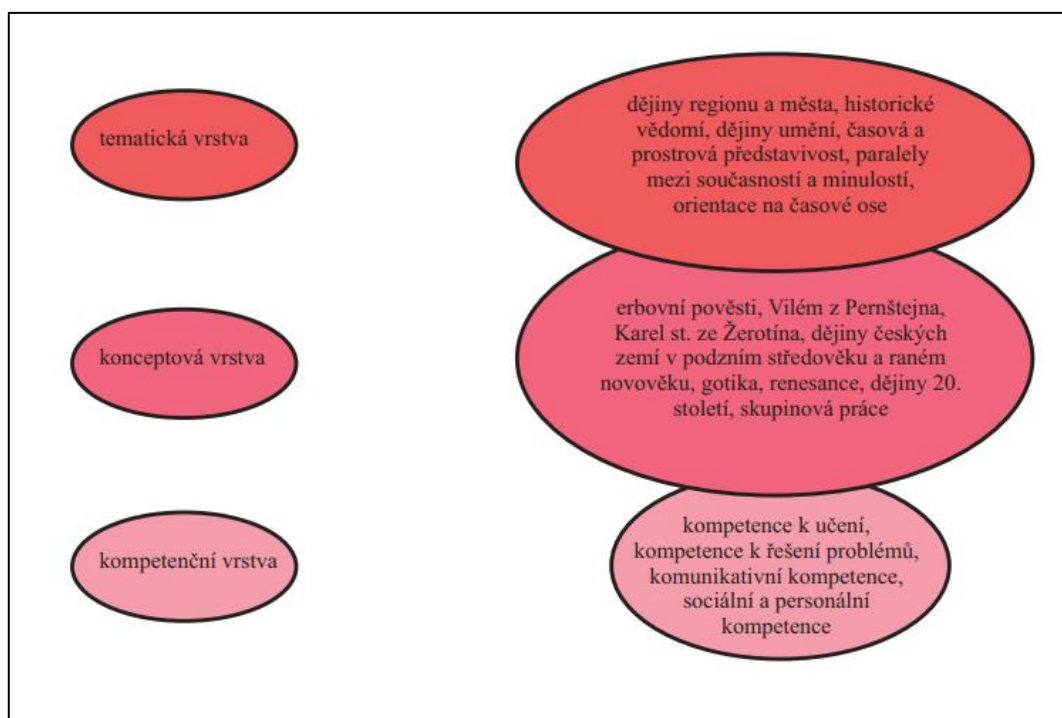
Metody: slovní – vysvětlování, komplexní – brainstorming, skupinová výuka

a. Cíle: Žáci doplní myšlenkové mapy ze začátku výukového programu o nové informace, uvědomí si, že během výukového programu prohloubili své znalosti o přerovském zámku.

b. Popis aktivity: Lektor se s žáky vrátí do místnosti, kde začal výukový program a kde nechali své myšlenkové mapy. Žáci budou mít za úkol dopsat ve své skupině do

myšlenkové mapy všechny nové poznatky o přerovském zámku, které nyní ví – fixou jiné barvy. Po dokončení myšlenkové mapy tak budou jasně vidět, s jakými znalostmi o zámku do muzea přišli a s jakými znalostmi budou odcházet. Lektor pak dá doprostřed místnosti myšlenkové mapy všech skupin, okomentuje je, může se žáků zeptat, jak se jim líbilo využití této metody. Nakonec žákům poděkuje za jejich spolupráci a rozloučí se.

c. Pomůcky: myšlenkové mapy z první aktivity, fixy

Obr. č. 10: Konceptový diagram k edukačnímu programu „Procházka minulostí přerovského zámku“

ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo provést analýzu a následnou inovaci dvou vybraných edukačních programů Muzea Komenského v Přerově. Vybranými programy se staly: program ke stálé expozici Národopis Hané a Záhoří s názvem *Lidové zvyky na Hané* a program o dějinách přerovského zámku s názvem *Tajemství přerovského zámku*. První z programů byl v muzeu poprvé uveden v roce 2010, kdy se nacházel mezi prvními edukačními programy muzea. V posledních letech měl však velice nízkou návštěvnost. Program *Tajemství přerovského zámku* se nachází ve stále nabídce edukačních programů od roku 2014 a zpočátku patřil k úspěšným programům muzea. V posledních třech letech o něj školní skupiny však taktéž jeví nízký zájem.

Nejprve jsem proto provedla konceptovou analýzu obou programů. Skládá se z anotace edukačního programu a popisu jeho průběhu. Následuje samotná analýza, kterou jsem zpracovala pomocí konceptového diagramu. Po ní následuje rozbor obsahu edukačního programu s výhledem k alteraci, kde jsem shrnula části programu, které je dle mého názoru možné vyřadit či inovovat, jelikož neodpovídají představám žáků a studentů, kteří dnes přichází do muzea (programy jsou již deset a šest let staré). Jako další jsem se věnovala alteraci, tedy tomu, co bych na programu konkrétně změnila. Popis alterace poté vyústil v návrhy nových scénářů.

Program z hanácké expozice jsem upravila pro dvě věkové skupiny. Jednou věkovou skupinou jsou děti z MŠ a žáci 1. a 2. tříd na ZŠ, program se nazývá *Jak šel Honza na Hanou* a žáky v něm doprovází loutka Honzy, který se seznamuje s hanáckými zvyky. Druhou skupinou jsou žáci z 3.-5. tříd na ZŠ a je zaměřen na poznávání Hané pomocí různých úkolů vhodných pro tuto věkovou skupinu, nazývá se *Kdo jsou to ti Hanáci?* Dále jsem vypracovala nový scénář k programu o historii přerovského zámku. Cílovou skupinou pro tento program jsou žáci na 2. stupni ZŠ a studenti SŠ. Program má nový název *Procházka minulostí přerovského zámku*. Je založen na principu třífázového modelu E-U-R, žáci jsou rozděleni na některé úkoly do šesti skupin a pracují s muzejními kufříky, které jim osvětlí minulost zámku. Je v něm kladen důraz na poznávání dějin pomocí souvislostí, žádné téma není vykládáno izolovaně.

Původně jsem zamýšlela tyto programy v Muzeu Komenského v Přerově realizovat, abych si ověřila jejich funkčnost a mohla je případně dále upravovat. Bohužel se však objevily okolnosti, kvůli kterým realizace programů nemohla proběhnout. Z důvodu pandemie koronaviru COVID-19 začalo v České republice docházet v období,

kdy jsem zpracovávala scénáře jednotlivých programů, docházet k postupným restrikcím ve veřejném životě. Od 11. března 2020 byla žákům základních, středních, vyšších odborných a vysokých škol zakázána osobní přítomnost ve školách. Od stejného dne byly uzavřeny také všechny muzea a galerie. Ačkoliv jsem původně doufala, že tato omezení brzy skončí a já budu moct realizovat programy v muzeu, jak jsem plánovala, později mi bylo jasné, že se situace nezlepší.

I přesto jsem se snažila vytvořit scénáře co nejlépe, aby je bylo možné využít v nabídce muzea, jakmile to bude možné. Velkou pomocí mi zde byla muzejní pedagožka Mgr. Jana Trtíková, která mi pomohla upravit scénáře do použitelné podoby pro prostory muzea. Proto si myslím, že mohu tvrdit, že se mi podařilo splnit zadané cíle. Po analýze obou programů jsem si uvědomila, co je třeba na nich upravit a vylepšit a tyto poznatky jsem poté použila do inovovaných scénářů. Velmi mě těší, že nové programy mohou zpestřit stálou nabídkou edukačních programů muzea, ačkoliv to zatím nebude v aktuálním školním roce.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje, sborníky:

120 let Muzea Komenského v Přerově a oslavy Komenského v roce 1892 ve střední Evropě: materiály z odborné konference, konané 14.-15. října 2008 v Přerově. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 2009, 285 s. ISBN 978-80-87190-04-3

BLAŽÍČEK, Oldřich J. a KROPÁČEK, Jiří. *Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění.* 4. vyd., Praha: Aurora, 2013, 479 s. ISBN 978-80-7299-104-4

BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). *Brána muzea otevřená. Průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea.* Náchod: Juko, 2003, 583 s. ISBN 80-86213-28-5

ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech.* 4. vyd., Praha: Libri, 2010, 1054 s. ISBN 978-80-7277-469-2

DOLÁK, Jan. *Teoretická podstata muzeologie.* Brno: Technické muzeum v Brně, 2019, 176 s. ISBN 978-80-87896-67-9

FROLCOVÁ, Věra. *Velikonoce v české lidové kultuře.* Praha: Vyšehrad, 2001, 277 s. ISBN 80-7021-503-8

HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek.* 4. vyd., Praha: Národní památkový ústav, 2011, 326 s. ISBN 978-80-86516-40-0

HEROUT, Jaroslav. *Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů.* 5. vyd., Praha: Paseka, 2002, 358 s. ISBN 80-7185-389-5

HÝBL, František a kol.: *Přerovské muzejnictví. Muzeum Komenského v Přerově 1888-2008,* Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 2009, 239 s. ISBN 978-80-87190-02-9

HORSKÁ, Petra. *Výukové cíle muzejní edukace. Prostředek rozvoje funkční spolupráce školy a muzea*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019, 202 s. ISBN 978-80-7603-019-0

JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika. Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010, 298 s. ISBN 978-80-7315-207-9

JAN, Libor, ed. a DRAHOŠ, Zdeněk, ed. *Osobnosti moravských dějin*. Brno: Matice moravská, 2006, 516 s. ISBN 80-86488-38-1

LAPÁČEK, Jiří. *Po stopách Žerotínů*. Přerov: Statutární město Přerov, 2012, 79 s. ISBN 978-80-260-3390-5

LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum Komenského, 2002, 119 s. ISBN 80-238-8573-1

MAŇÁK, Josef. ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*, Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5

Muzea a veřejnost – aktuální otázky: muzejní edukace, bezbariérová přístupnost: 200 let muzejnictví. Praha: Národní muzeum, 2016, 117 s. ISBN 978-80-7036-515-1

Přerovský zámek. Přerov: Statutární město Přerov, 2010, 271 s. ISBN 978-80-254-8815-7

STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, GRECMANOVÁ, Helena a EXLER, Petr. *Škola muzejní pedagogiky 4*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 120 s. ISBN 978-80-244-1869-8

STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav. *Úvod do muzeologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 169 s. ISBN: 80-210-1272-2

ŠMERAL, Jiří. *Perly Muzea Komenského*. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 2012, 57 s. ISBN 978-80-87190-20-3

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 394 s. ISBN 978-80-244-3034-8

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Expozice jako místo pro vzdělávání. Metodika k tvorbě expozic zohledňující vzdělávací potřeby návštěvníků*. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky 2017, 52 s. ISBN 978-80-7028-494-0

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 140 s., ISBN 978-80-244-3003-4

ŠOBÁŇOVÁ, Petra a kol. *Vzdělávací obsah v muzejní edukaci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. JOHNOVÁ ČAPKOVÁ, Michaela. *Plánování edukačních aktivit v muzeu. Od strategického plánu k přípravě edukačního programu*. Olomouc, 2015, 221 s. ISBN 978-80-244-4625-7

TOMEŠKOVÁ, Kateřina. *Otevřena klenotnice poznávání. Didaktické analýzy edukačních programů Muzea Komenského v Přerově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 270 s. ISBN 978-80-244-4622-6

TOMEŠKOVÁ, Kateřina (Ed.). *Jak pracuje tým. Prezentační a edukační aktivity muzeí jako důvod spolupráce napříč muzejními profesemi. Sborník z kolokvia Přerov 2016*. Brno: Moravské zemské muzeum v Brně, 2016, 79 s. ISBN 978-80-7028-474-2

VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*. Praha: Rybka Publisher, 1999, 318 s. ISBN 80-86182-24-X

WAIDECHER, Friederich. *Príručka všeobecnej muzeológie*, Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1999, 477 s. ISBN 80-8060-015-5

Výroční zprávy, brožury muzea:

- ČEP, Jan. *Muzeum Komenského v Přerově: Comenius Museum Přerov*. Přerov: Muzeum Komenského, 2001.
- *Muzeum školám a zájmovým skupinám. Nabídka pro školní rok 2012/2013*. Muzeum Komenského v Přerově, 2012
- *Nabídka školám ve školním roce 2017/2018*. Muzeum Komenského v Přerově, 2017
- *Nabídka školám ve školním roce 2018/2019*. Muzeum Komenského v Přerově, 2018
- Výkaz činnosti Muzea Komenského rok 2009
- Výkaz činnosti Muzea Komenského za rok 2010
- Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2011
- Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2012
- Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2013
- Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2014
- Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2015
- Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2016
- Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2017
- Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2018
- Výroční zpráva Muzea Komenského za rok 2019

Internetové zdroje

- *Hrad Helfštýn – expozice* [online]. Muzeum Komenského v Přerově, [Cit. 10. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.helfstyn.cz/expozice>
- *Hrad Helfštýn – Hefaiston* [online]. Muzeum Komenského v Přerově, [Cit. 10. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.helfstyn.cz/hefaiston>
- *Ornis – kdo jsme, co u nás najdete* [online]. Muzeum Komenského v Přerově, [Cit. 10. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.ornis.cz/o-nas/kdo-jsme-co-u-nas-najdete>
- *Změna v katalogu prací: edukátor v kultuře* [online]. Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2018. [Cit. 12. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.mcmp.cz/o-nas/archiv-aktualit/zmena-v-katalogu-praci-edukator-v-kulture/>

Seznam příloh

Obr. č. 1: Expozice Národopisu Hané a Záhoří

Obr. č. 2: Expozice Národopisu Hané a Záhoří

Obr. č. 3: Edukační program „Lidové zvyky na Hané“

Obr. č. 4: Edukační program „Lidové zvyky na Hané“

Obr. č. 5: Části hanáckého kroje z edukačního programu „Lidové zvyky na Hané“

Obr. č. 6: Hanácké nářadí v expozici Národopisu Hané a Záhoří

Obr. č. 7: Vstupní portál Muzea Komenského v Přerově

Obr. č. 8: Detail štukového stropu v historickém sále

Obr. č. 9: Lapidárium

Obr. č. 10: Pohled na zámeckou věž

Obr. č. 11: Edukační místnost muzea

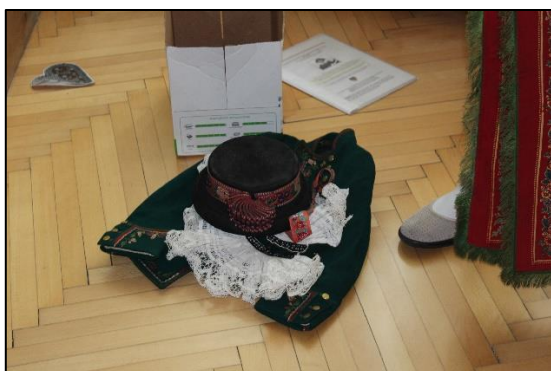
Přílohy

Obr. č. 1 a 2: Expozice Národopisu Hané a Záhří

Obr. č. 3 a 4: Edukační program „Lidové zvyky na Hané“

Obr. č. 5: Části hanáckého kroje z edukačního programu „Lidové zvyky na Hané“

Obr. č. 6: Hanácké nářadí v expozici Národopisu Hané a Záhří

Obr. 7: Vstupní portál Muzea Komenského v Přerově

Obr. č. 8: Detail štukového stropu v historickém sále

Obr. č 9: Lapidárium

Obr. č. 10: Pohled na zámeckou věž

Obr. č. 11: Edukační místnost muzea